

Η Λευκωσία σάς Καλεί...

Βιβλίο για το Δάσκαλο

Η Λευκωσία σάς Καλεί

Αγαπητές/οί Συναδέλφισσες και Συνάδελφοι,

Ελπίζουμε ότι οι δραστηριότητες και οι εισηγήσεις που παρουσιάζονται σε αυτό το βιβλίο θα βοηθήσουν, εσάς και τους μαθητές σας, να απολαύσετε μια παραγωγική επίσκεψη στην Πύλη Πάφου, στην Πύλη Κερύνειας και στις περιοχές Αραπαχμέτ και Χρυσалиνιώτισσας.

Όπως θα γνωρίζετε μια επιτυχημένη επίσκεψη δομείται, προετοιμάζεται και οργανώνεται σε τρία στάδια: πριν, στη διάρκεια και μετά την επίσκεψη.

Πριν την επίσκεψη

Μέσα από τις δραστηριότητες που γίνονται πριν την επίσκεψη οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να εξοικειωθούν με το απαραίτητο λεξιλόγιο και έννοιες και να αποκτήσουν εκείνες τις γνώσεις που είναι απαραίτητες προκειμένου να είναι σε θέση να επωφεληθούν όσο το δυνατόν περισσότερο από την επίσκεψη.

Στη διάρκεια της επίσκεψης

Το τετράδιο εργασιών περιέχει πολλές δραστηριότητες οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν στη διάρκεια της επίσκεψης. Ο συνολικός χρόνος που θα χρειαστεί προκειμένου να συμπληρωθούν όλες τις δραστηριότητες θα εξαρτηθεί από το ενδιαφέρον και το επίπεδο των παιδιών, το διαθέσιμο χρόνο και τον αριθμό των συνοδών ή/ και γονιών που συνοδεύουν τα παιδιά χωρίς, σε καμία περίπτωση να υπερβαίνει τις δύο ώρες.

Μετά την επίσκεψη

Οι δραστηριότητες που προτείνονται για το στάδιο μετά την επίσκεψη είναι έτσι σχεδιασμένες ώστε να βοηθήσουν τα παιδιά να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους, να καλλιεργήσουν τη δημιουργικότητά τους, να συλλέξουν και να ερευνήσουν πληροφορίες σχετικά με θέματα τα οποία θίχτηκαν στη διάρκεια της επίσκεψης. Αν το επίπεδο των μαθητών και ο διαθέσιμος σας χρόνος το επιτρέπουν, οι δραστηριότητες δυνατόν να πάρουν τη μορφή μικρών project.

Διαθεματική Προσέγγιση:

Οι δραστηριότητες που προτείνονται για τις φάσεις πριν και μετά την επίσκεψη μπορούν να πραγματοποιηθούν σε οποιαδήποτε στιγμή η/ ο εκπαιδευτικός κρίνει κατάλληλη. Μερικές δραστηριότητες που προτείνονται για τη φάση πριν την επίσκεψη μπορούν να μεταφερθούν στη φάση μετά την επίσκεψη και αντίστροφα. Μη διστάσετε να κάνετε οποιαδήποτε μετατροπή κρίνετε εσείς ότι χρειάζεται στις δραστηριότητες προκειμένου αυτές να προσαρμοστούν καλύτερα στα ενδιαφέροντα των μαθητών σας. Στο βιβλίο δίνονται ιδέες για το πώς να συνδέσετε την επίσκεψη με συγκεκριμένες θεματικές ενότητες και περιοχές του αναλυτικού προγράμματος. Χρησιμοποιήστε τη δημιουργικότητά σας και στηριγμένοι στα ενδιαφέροντα και τις εμπειρίες των μαθητών σας σχεδιάστε και άλλες δραστηριότητες.

Με τις καλύτερες μας ευχές,
Η ομάδα που εργάστηκε για το "Η Λευκωσία σάς Καλεί"

ΓΕΝΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΕΠΙΤΥΧΗΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΡΙΝ, ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΕΨΗ

Όπως είναι γνωστό, για να είναι επιτυχημένες οι επισκέψεις μας θα πρέπει να αφιερώσουμε σε αυτές σημαντικό χρόνο στον προγραμματισμό, την προετοιμασία, την εκτέλεση και την αναθεώρηση κάθε δραστηριότητας. Πρέπει επίσης να λάβουμε υπόψη τους παράγοντες που ενδεχομένως να επηρεάσουν την εκπαιδευτική μας επίσκεψη (με έναν αρνητικό ή θετικό τρόπο). Για παράδειγμα, ο αντίκτυπος ορισμένων περιβαλλοντικών παραγόντων (π.χ. η μορφολογία του εδάφους, ο καιρός, η πυκνότητα της κυκλοφορίας) στα παιδιά και νεαρά άτομα, είναι πιθανό να είναι μεγάλος και θα πρέπει να συνεξεταστεί παράλληλα με κοινωνικούς (π.χ. πίεση της ομάδας, συνεργασία, ασυμμετρικές δύναμης) και προσωπικούς παράγοντες (π.χ. κούραση, πίεση, πανικός, ενθουσιασμός).

Προγραμματισμός των δραστηριοτήτων

Ο λεπτομερής προγραμματισμός και η εμπειριστατωμένη προετοιμασία προϋποθέτουν:

- Πολύ καλή γνώση της περιοχής και των μνημείων που επισκεπτόμαστε.
- Εκτίμηση για τις ακριβείς και πραγματικές ανάγκες και ενδιαφέροντα των παιδιών και των νεαρών ατόμων.
- Προσοχή και προνοητικότητα σχετικά με ατυχήματα που θα μπορούσαν να συμβούν.
- Συστηματική προετοιμασία για όλα τα ενδεχόμενα που θα μπορούσαν να συμβούν στη διάρκεια, όπως και πριν και μετά από την επίσκεψη.

Τι θέλουμε να πάρουν οι μαθητές μας από την επίσκεψη;

Στόχος θα πρέπει να είναι, η επίσκεψή μας να αποτελέσει μια εκπαιδευτική, κοινωνική και συνάμα ψυχαγωγική εμπειρία για τα παιδιά. Η συνεργασία, η ανταλλαγή απόψεων και η αναζήτηση ανατροφοδότησης από συναδέλφους και ανθρώπους με σχετική εμπειρία είναι πολύ χρήσιμη.

Γιατί οι προπαρασκευαστικές επισκέψεις είναι σημαντικές;

Οι προπαρασκευαστικές επισκέψεις είναι μεγάλης σπουδαιότητας για την επιτυχία της καθαυτή επίσκεψης καθώς μας παρέχουν την ευκαιρία να έχουμε ανατροφοδότηση για την έρευνά μας, να ανανεώσουμε τις πληροφορίες και να προβούμε σε μια προκαταρκτική αξιολόγηση των ενδεχόμενων κινδύνων. Επίσης, μας βοηθούν, λαμβάνοντας υπόψη τα δεδομένα που θα συλλέξουμε στα πλαίσια αυτών των επισκέψεων, στον επαναπροσδιορισμό, στην επανεξέταση των στόχων ή/και την περαιτέρω ανάπτυξή τους.

Επιπλέον, αυτές οι προκαταρκτικές επισκέψεις είναι πολύ χρήσιμες στην παροχή πληροφοριών ως προς τον αριθμό των συνοδών που θα χρειαστεί να βρίσκονται με

τα παιδιά κατά την επίσκεψή μας. Επίσης μας βοηθούν να φροντίσουμε τα ζητήματα που ενδεχομένως να προκύψουν σε σχέση με τον τόπο εστίασεως, τις επικρατούσες καιρικές συνθήκες, τον τύπο των δραστηριοτήτων, τη διάρκεια, τα σχετικά επίπεδα ικανότητας, το είδος και το μέγεθος των κινδύνων που πιθανόν να αντιμετωπίσουμε και τις ιδιαίτερες απαιτήσεις της ομάδας.

Προετοιμασία

Αυτό το βιβλιόριο περιλαμβάνει μέρος της προετοιμασίας για τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές. Παρουσιάζονται πολλές ιδέες, ως προς τον τρόπο με τον οποίο η εκπαιδευτική επίσκεψη μπορεί να συνδεθεί με τις θεματικές περιοχές του αναλυτικού προγράμματος είτε πριν είτε μετά την πραγματοποίησή της. Εννοείται ότι, τα οφέλη για τους μαθητές θα είναι πολύ πιο μεγάλα εάν η προετοιμασία αρχίζει στην τάξη μέσω της χρήσης των δραστηριοτήτων που προτείνονται εδώ. Δεν πρέπει να ξεχάσουμε να κάνουμε τις απαραίτητες διευθετήσεις με τους συναδέλφους και τους γονείς και να ενημερώσουμε ή/και να εξασφαλίσουμε τη συμμετοχή όλων εκείνων που εμπλέκονται στην εκπαιδευτική επίσκεψη (μαθητές, γονείς και συνοδοί) και σχετίζονται με:

- το μεταφορικό μέσο
- τις δραστηριότητες που θα προσφερθούν
- τα άτομα που θα συνοδεύουν την ομάδα
- τις διευθετήσεις για την επίβλεψη
- την ενδυμασία (άνετα ρούχα και παπούτσια για περπάτημα) και τον εξοπλισμό (κασετίνα, φωτογραφική μηχανή, κιβώτιο πρώτων βοηθειών)
- το φαγητό
- το κόστος και τη συλλογή του απαραίτητου ποσού

Εκτέλεση των δραστηριοτήτων

Τα τετράδια εργασιών, σχεδιάστηκαν ειδικά για να βοηθήσουν τους εκπαιδευτικούς στον τρόπο διδασκαλίας και τους μαθητές στον τρόπο μάθησής τους. Περιλαμβάνουν δραστηριότητες που μπορούν να πραγματοποιηθούν επιτόπου, ενεργοποιώντας τη φαντασία των μαθητών και βοηθώντας τους να αναπτύξουν τις συνθετικές και αναλυτικές δεξιότητές τους. Εντούτοις, πρέπει να σημειώσουμε ότι είναι πάντα δυσκολότερο να ασκηθεί αποτελεσματικός έλεγχος των παιδιών σε ένα υπαίθριο περιβάλλον. Πρέπει, επομένως, να προετοιμαστούμε καλά ώστε να ανταποκριθούμε στα διάφορα ενδεχόμενα που δυνατόν να προκύψουν κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής επίσκεψης έχοντας από πριν βεβαιωθεί ότι υπάρχουν διαθέσιμα τα απαραίτητα προς τούτο άτομα και οι εναλλακτικές μορφές επίβλεψης.

Η Λευκωσία σάς Καλεί

Ανασκόπηση των δραστηριοτήτων

Κάθε εκπαιδευτική επίσκεψη με τους μαθητές μας είναι μια μοναδική και πλούσια εμπειρία. Μας δίνει την ευκαιρία να γνωρίσουμε μαζί πράγματα και μνημεία και να μοιραστούμε πρωτόγνωρα και μοναδικά κοινά συναισθήματα και γνώση. Έτσι, καλύτερη συνέχεια της επίσκεψής μας θα ήταν να ανασκοπήσουμε την εμπειρία που αποκτήσαμε. Πετύχαμε, μέσα από τις δραστηριότητες, να ενεργοποιήσουμε το ενδιαφέρον και να κινητοποιήσουμε υψηλής τάξης νοητική δραστηριότητα στους μαθητές;

Ο σκοπός, η πορεία της επίσκεψης, οι δραστηριότητες και οι εμπειρίες που αποκομίσαμε θα σχηματοποιήσουν και θα επηρεάσουν τη φύση της αξιολόγησής μας. Μαζί με τους μαθητές μπορούμε να εμπλακούμε σε μια ποικιλία δραστηριοτήτων ώστε να εξετάσουμε μερικές εντυπώσεις σε μεγαλύτερο βάθος. Μπορούμε να είμαστε δημιουργικοί και να εκφραστούμε με μοναδικό τρόπο. Μπορούμε επίσης να μελετήσουμε ένα βίντεο, ταινίες και φωτογραφίες, να εμπλακούμε σε νέα σχετικά προγράμματα και έρευνες, να στείλουμε επιστολές σε όσους μας έχουν βοηθήσει ή παράσχει πληροφορίες κλπ. Αυτό το βιβλίο δίνει ένα μόνο μικρό δείγμα των δραστηριοτήτων που θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν πριν και μετά από την επίσκεψη καθώς επίσης και κάποια στοιχεία που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη στη διάρκεια της επίσκεψης.

Ιδέες, Δραστηριότητες και Εισηγήσεις για τους Εκπαιδευτικούς

ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗ

Μέσα από τις δραστηριότητες που προτείνονται για τη φάση πριν την επίσκεψη οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να εξοικειωθούν με το κατάλληλο λεξιλόγιο, έννοιες και γνώσεις που χρειάζονται ώστε να επωφεληθούν, κατά το δυνατόν περισσότερο, από την εκπαιδευτική επίσκεψη.

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να επιλέξουν, ανάμεσα από τις δραστηριότητες που δίνονται, εκείνες που θεωρούν καταλληλότερες για τους μαθητές τους. Οι δραστηριότητες μπορούν να προσαρμοστούν ανάλογα ή απλά να αποτελέσουν ερέθισμα για νέες ιδέες και δραστηριότητες.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

Όνομα δραστηριότητας:

Αρχαία και μεσαιωνικά τείχη (προτείνεται για τα παιδιά ηλικίας 11 – 12 χρόνων)

Στόχος:

Τα παιδιά να συγκρίνουν τα τείχη πόλεων που χτίστηκαν σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους.

Σύντομη περιγραφή της δραστηριότητας – Διαδικασία:

- Ετοίμασε αντίτυπα των χαρτών και των εικόνων (δες εποπτικά μέσα) παλαιών πόλεων οι οποίες περιβάλλονταν από τείχη (π.χ. Μυκήνες, Κωνσταντινούπολη και Φεράρα) και μοίρασε τα στις ομάδες.
- Ενθάρρυνε τους μαθητές να παρατηρήσουν και να συζητήσουν το περιεχόμενο των εικόνων (π.χ. αναφορικά με το υλικό κατασκευής, τους λόγους της κατασκευής, τη λειτουργία των τειχών κλπ.).
- Βοήθησε τους να χρησιμοποιήσουν τη σωστή ορολογία: τάφος, προμαχώνας, δομικά υλικά, πύλες).
- Ζήτησε από τους μαθητές να συγκρίνουν τα αρχαία και τα μεσαιωνικά τείχη με τη βοήθεια των εικόνων που θα έχουν στα χέρια τους.
- Ζήτησε από τους μαθητές να ερευνήσουν και να συλλέξουν πληροφορίες αναφορικά με άλλες περιτειχισμένες (οχυρωμένες) πόλεις ή περιοχές στην Κύπρο, στην Ευρώπη και στο κόσμο (π.χ. Αμμόχωστος), τις οποίες να παρουσιάσουν στην τάξη.

Μεθοδολογία:

Τα παιδιά εργάζονται σε μικρές ομάδες των 5.

Απαντήσεις – Εισηγήσεις:

- Η βασική διαφορά σχετίζεται με τα δομικά υλικά καθώς το μεσαίωνα χρησιμοποιούνταν μικρότερες πέτρες για την κατασκευή.
- Τα μεσαιωνικά τείχη έχουν προμαχώνες.
- Τα τείχη της Λευκωσίας είναι μεσαιωνικά καθώς είναι χτισμένα με μικρές ορθογώνιες πέτρες και διαθέτουν προμαχώνες.
- Οι μεσαιωνικές (και οι αρχαίες) πόλεις περιβάλλονταν από τείχη προκειμένου να προστατεύονται από εισβολείς. Σε περιόδους όπου οι εξωτερικοί κίνδυνοι ήταν περιορισμένοι, τα τείχη σηματοδοτούσαν τα όρια της πόλης και προστάτευαν τον αστικό πληθυσμό και τις αρχές από τις εξεγέρσεις αγροτών.
- Οι πολίτες πλήρωναν δασμούς όταν εισήγαγαν αγαθά στην πόλη.
- Λεξιλόγιο:
  - τάφος: βαθύ και πλατύ χαντάκι το οποίο περιέβαλλε τα τείχη ενός οχυρωμένου μέρους (π.χ. κάστρο ή πόλη) το οποίο, συνήθως, πλημμυριζόταν με νερό.
  - προμαχώνας: προέκταση της οχύρωσης.
  - δομικά υλικά: τα υλικά που χρησιμοποιούνταν για την κατασκευή.
  - πύλες (κάστρου ή οχυρωμένης πόλης): σημεία εισόδου και εξόδου συνήθως με αμυντικές δομές.

Εποπτικά Μέσα:

ΤΑ ΕΝΕΤΙΚΑ ΤΕΙΧΗ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ (ΧΑΝΤΑΚΑΣ)

http://www.crete.tournet.gr/Enetika_Teichi_Irakliou-si-1520-el.jsp

ΤΑ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΤΕΙΧΗ ΤΗΣ ΦΕΡΑΡΑ

http://www.globeholidays.net/Europe/Italy/EmiliaRomagna/Ferrara/Ferrara_Mura_Baluardi_Porte1.htm

ΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΤΕΙΧΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ

<http://www.answers.com/topic/walls-of-constantinople>

ΤΑ ΚΥΚΛΩΠΕΙΑ ΤΕΙΧΗ ΤΩΝ ΜΥΚΗΝΩΝ

<http://picasaweb.google.com/shopwiz/StarredPhotosGreece2007/photo#5133199447993351682>

Περισσότερες πληροφορίες και φωτογραφικό υλικό στην θα βρείτε στην ιστοσελίδα: <http://www.hisdialresearch.org/>

Η Λευκωσία σάς Καλεί

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2

Όνομα δραστηριότητας:

Τείχη στη μεσαιωνική Ευρώπη
(προτείνεται για τα παιδιά
ηλικίας 14 - 16 χρόνων)

Στόχοι:

- Τα παιδιά,
  - να γνωρίσουν πόλεις στην Ευρώπη οι οποίες διαθέτουν μεσαιωνικά τείχη.
  - να μάθουν τους όρους προμαχώνας, τάφος, δομικά υλικά, πύλη
  - να συγκρίνουν τον τρόπο κατασκευής των τειχών διαφορετικών πόλεων

Σύντομη περιγραφή της δραστηριότητας –

Διαδικασία:

- Μοίρασε στις ομάδες/δυάδες φωτογραφίες και χάρτες πόλεων οι οποίες είναι οχυρωμένες με μεσαιωνικά ή/και αναγεννησιακά τείχη (π.χ. Φεράρα, Ηράκλειο, Πάλμα Νόβα, Κωνσταντινούπολη).
- Ενθάρρυνε τα παιδιά να παρατηρήσουν τα τείχη. Εισήγαγε τη σχετική ορολογία (προμαχώνας, τάφος, δομικά υλικά και κατασκευή, πύλη, οχυρωμένη πόλη).
- Συζήτησε πώς χτίζονταν και τους λόγους για τους οποίους χτίζονταν τα μεσαιωνικά και αναγεννησιακά τείχη γύρω από τις πόλεις.
- Δείξε το χάρτη με τα Τείχη της Λευκωσίας και ζήτη από τα παιδιά να συγκρίνουν τα Τείχη της Λευκωσίας με αυτά άλλων μεσαιωνικών πόλεων. Ζήτη τους να αναγνωρίσουν ομοιότητες και διαφορές.
- Ζήτη από τα παιδιά να αναζητήσουν, να συλλέξουν και να παρουσιάσουν στην τάξη, πληροφορίες σχετικές με άλλες οχυρωμένες πόλεις και περιοχές στην Κύπρο, την Ευρώπη και τον κόσμο (π.χ. Αμμόχωστος).

Μεθοδολογία:

Τα παιδιά εργάζονται σε μικρές ομάδες των 5 ή σε δυάδες.

Απαντήσεις – Εισηγήσεις:

Τα Τείχη της Λευκωσίας είναι μεσαιωνικά τείχη καθώς έχουν κατασκευαστεί με μικρές ορθογώνιες πέτρες και διαθέτουν προμαχώνες.

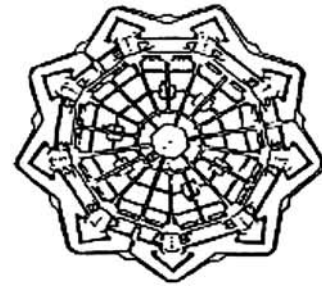
Οι μεσαιωνικές πόλεις οχυρώνονταν με τείχη για λόγους προστασίας από εισβολείς. Σε περιόδους όπου δεν εμφανιζόταν κάποιος εξωτερικός κίνδυνος, τα τείχη ήταν τα όρια της πόλης και προστάτευαν τον αστικό πληθυσμό και τις αρχές από τις εξεγέρσεις αγροτών.

Λεξιλόγιο:

- τάφος: βαθύ και πλατύ χαντάκι το οποίο περιέβαλλε τα τείχη ενός οχυρωμένου μέρους (π.χ. κάστρο ή πόλη) το οποίο, συνήθως, πλημμυριζόταν με νερό.
- προμαχώνες: προέκταση της οχύρωσης.
- δομικά υλικά: τα υλικά που χρησιμοποιούνταν για την κατασκευή.
- πύλες (κάστρου ή οχυρωμένης πόλης): σημεία εισόδου και εξόδου συνήθως με αμυντικές δομές.

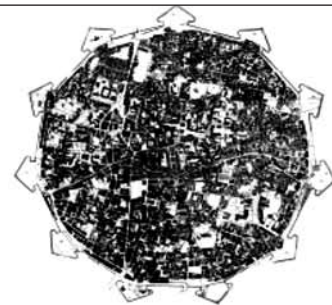
Εποπτικά Μέσα:

- Χρησιμοποίησε τα εποπτικά μέσα που προτείνονται για την προηγούμενη άσκηση και τα ακόλουθα:
- Πάλμα Νόβα – Μια πόλη της οποίας, όπως και στην περίπτωση της Λευκωσίας, τα τείχη σχεδιάστηκαν από τον Giulio Savorgnano.

Πάλμα Νόβα

<http://www.historicurbanplans.com/p.tpl?category=Europe&page=7>

Λευκωσία

http://78.136.16.169/Web_Images%20selection/Nicosia/Drawings_jpg/02_Drawing_Nicosia.jpg

Περισσότερες πληροφορίες και φωτογραφίες στην ιστοσελίδα website: <http://www.hisdialresearch.org/>

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3

Όνομα δραστηριότητας:

Ποιος κατασκεύασε τα τείχη της Λευκωσίας;
(προτείνεται για κάθε ηλικιακή ομάδα)

Στόχος:

Τα παιδιά να ανακαλύψουν, με τη βοήθεια γραπτών πηγών, ιστορικές πληροφορίες σχετικά με την κατασκευή των τειχών.

Σύντομη περιγραφή της δραστηριότητας – Διαδικασία:

Ο εκπαιδευτικός διατυπώνει το ερώτημα:

- «Ποιοι κατασκεύασαν τα τείχη της Λευκωσίας;»
Το ερώτημα χωρίζεται σε τέσσερα μικρότερα:
  1. ποιος/ποιο πήραν την πολιτική απόφαση;
  2. ποιοι χρηματοδότησαν το έργο;
  3. ποιος σχεδίασε τα τείχη;
  4. ποιοι ήταν οι εργάτες;

Μεθοδολογία:

- Τα παιδιά εργάζονται σε μικρές ομάδες των 4 – 6.
- Για κάθε μικρό ερώτημα δίνεται στα παιδιά ένα απόσπασμα από σχετική πηγή. Τα παιδιά θα αναζητήσουν τις απαντήσεις μέσα σε αυτά τα αποσπάσματα (δες πιο κάτω).

Πηγές:

Ποιος πήρε την πολιτική απόφαση;

Έχοντας θέσει υπό τον έλεγχό τους το Αιγαίο και τα νησιά του, οι Τούρκοι κατακτούν την Ρόδο και τα Βαλκάνια κι αρχίζουν να εξαπλώνονται από τη Σερβία στην Ουγγαρία μέχρι τα σύνορά της Αυστρίας τη στιγμή αυτή ήλεγχαν όλες τις εμπορικές οδούς προς τις ανατολικές αγορές... Όταν ο Selim II ανέβηκε στο θρόνο το 1567 η ανάγκη για την ενεργοποίηση της άμυνας του νησιού και της πρωτεύουσάς του κατέστη επιτακτική. Ο γνωστός αρχιτέκτονας οχυρωματικών έργων, Guilio Savorgnano και ο Γενικός Προβειτόρε Fransesco Barbaro πήραν οδηγίες από τις Ενετικές Αρχές να αρχίσουν την οχύρωση της πόλης.

(Gianni M. Perbellini, The fortress of Nicosia, prototype of European Renaissance military architecture, Leventis)

Ποιος χρηματοδότησε το έργο;

Η καλή οικονομική κατάσταση της τάξης των ευγενών τους έδινε τη δυνατότητα να χρηματοδοτήσουν το έργο με αντάλλαγμα οι προμαχώνες να πάρουν το όνομα των μεγαλύτερων χρηματοδοτών. Οι πλούσιες οικογένειες δέχθηκαν με πολλή ενθουσιασμό και ανέλαβαν την ευθύνη της κατασκευής ενός προμαχώνα και των εργατών που δούλευαν σε αυτόν. [Panos Leventis, Twelve times in Nicosia. Nicosia, Cyprus, 1192 - 1570: Topography, Architecture and Urban Experience in a Diversified Capital City, (Nicosia, 2005), p 319]
Πρωτογενής πηγή: Επιστολή (12 Αυγούστου 1567) από το Bartolomeo Nogiero, στρατιωτικό ιερέα του Γενικού Προβειτόρε Barbaro, ο οποίος στάλθηκε στην Κύπρο το 1567 για να επιβλέψει τα οχυρωματικά έργα στη Λευκωσία.

Ο Κόμης Ρόκας με στόχο να επιδείξει το θετικό του πνεύμα απέναντι στους Ενετούς και την έγνοιά του για την ασφάλεια της πατρίδας τους κουβάλησε σε ένα καλάθι όλα τα λεφτά (που συνεισέφερε για την κατασκευή των Τειχών) τα οποία ήταν 10 000 δουκάτα... Το παράδειγμά του ακολούθησε ο Λόρδος Αντόνιο Ντα Βίλα, ο οποίος έδωσε 2 000 δουκάτα με τη μια και τα υπόλοιπα 8 000 δουκάτα μέσα σε δύο χρόνια... και οι άλλοι Βαρόνοι του Βασιλείου.

[Gilles Grivaud, "Nicosie remodelée (1567). Contribution a la topographie de la ville médiévale, EKEE (XIX, 1992), p 303.
[όχι ακριβής μετάφραση]

Ποιος έφτιαξε τα σχέδια;

Ο Giulio Savorgnano σχεδίασε μια οχύρωση με έντεκα καρδιόσχημους προμαχώνες σε σχήμα αστεριού η οποία δεν έμοιαζε με καμιά άλλη στη θάλασσα τους αυτοκρατορία.

[Nicholas Coldstream, Nicosia – Gothic city to Venetian fortress, Leventis Foundation Annual Lecture 1992]

Ποιοι εργάστηκαν στην κατασκευή;

Το εργατικό δυναμικό, το οποίο πληρώθηκε στη πλειοψηφία του αν όχι στο σύνολό του, ανερχόταν σε 1500 άντρες και γυναίκες, περισσότεροι από 500 μέχρι 800 άντρες τοποθετήθηκαν απευθείας υπό την ευθύνη των Κύπριων Ευγενών. Η εργασία διαρκούσε από τις έξι το πρωί μέχρι τη μία το μεσημέρι και μετά από τις επτά τα απόγευμα μέχρι τα μεσάνυχτα ή τη μία μετά τα μεσάνυχτα. Οι ομάδες των εργατών οι οποίες εναλλάσσονταν κάθε δύο βδομάδες, πληρώνονταν στο τέλος... (Το σύστημα) εξασφάλιζε μια απίστευτη αποτελεσματικότητα ακόμη και για τα δεδομένα της Ιταλίας. Όσον αφορά στους 300 στρατιώτες οι οποίοι διατέθηκαν υπό τις διαταγές του Savorgnano, δεν μπορούσαν να αντέξουν τον ήλιο κι ένιωθαν άρρωστοι. Για τούτο, το κατόρθωμα της κατασκευής της οχύρωσης της Λευκωσίας ήταν έργο των χωρικών όλου του νησιού και πολύ πιθανόν όλων αυτών των φτωχών της πόλης οι οποίοι με τον τρόπο αυτό βρήκαν κάποιο τρόπο να ζήσουν.

[Gilles Grivaud, "Aux coffins de l'empire colonial Vénitien: Nicosie et ses fortifications (1567 – 1568), EKEE (XIII-XIV, 1984-1987), pp 276-277]

Για περισσότερες πληροφορίες:

Panos Leventis, Twelve times in Nicosia. Nicosia, Cyprus, 1192 - 1570: Topography, Architecture and Urban Experience in a Diversified Capital City, (Nicosia, 2005)

Gilles Grivaud, "Aux coffins de l'empire colonial Vénitien: Nicosie et ses fortifications (1567 – 1568), EKEE (XIII-XIV, 1984-1987)

Nicholas Coldstream, Nicosia – Gothic city to Venetian fortress, Leventis Foundation Annual Lecture 1992

Gilles Grivaud, "Nicosie remodelée (1567). Contribution a la topographie de la ville médiévale, EKEE (XIX, 1992)

Perbellini, Gianni M., The fortress of Nicosia. Prototype of European Renaissance Military architecture, Leventis Foundation Annual Lecture 1993

Περισσότερες πληροφορίες και εικόνες στην ιστοσελίδα: <http://www.hisdialresearch.org/>

Η Λευκωσία σάς Καλεί

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 4

Όνομα δραστηριότητας:
Μαθαίνοντας για τις πύλες και τις γειτονιές – παρελθόν και παρόν μέσα από φωτογραφίες και εικόνες.

Στόχος:

Τα παιδιά αναμένεται

- να συγκεντρώσουν πληροφορίες και να ακολουθήσουν την ανάπτυξη των πυλών και των γειτονιών από το παρελθόν στο παρόν
- να μάθουν να διαβάζουν μια φωτογραφία
- να μάθουν να αναλύουν μια φωτογραφία

Σύντομη περιγραφή της δραστηριότητας – Διαδικασία:

Διανέμουμε στα παιδιά αντίγραφα σύγχρονων αλλά και παλαιότερων εποχών εικόνων και φωτογραφιών και τους ζητούμε να τις περιγράψουν, να συζητήσουν και να ανταλλάξουν τις προσωπικές και συλλογικές τους εμπειρίες.

Μεθοδολογία:

- Συζήτηση με όλη την τάξη.
- Εργασία σε μικρές ομάδες των 4-6 παιδιών.
- Παρουσίαση από ομάδες

Πηγές:

- Εικόνες και φωτογραφίες - σύγχρονες και παλαιότερες - της Πύλης Πάφου και της Πύλης Κερύνειας και των περιοχών Αραπαχμέτ και Χρυσалиνιώτισσα.

Δείγματα Φυλλαδίων Εργασίας τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τα παιδιά

Πώς μαθαίνουμε τα όσα γνωρίζουμε ;

1. Μαθαίνοντας να «διαβάζουμε » μια φωτογραφία

Είσαι ένας ερευνητής: Μελέτησε, σκέψου και συζήτησε στα πλαίσια της ομάδας σου και απάντησε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

- Ποιο είναι το σκηνικό της φωτογραφίας; Σου είναι καθόλου γνωστό ή οικείο;
- Ποια είναι η πιθανή χρονική στιγμή, χρόνος ή μέρα, που λήφθηκε;
- Ποιο είναι το θέμα της φωτογραφίας; Τι μας λέει αυτό σχετικά με το φωτογράφο;
- Στη φωτογραφία περιλαμβάνονται καθόλου άνθρωποι, ζώα, κτήρια ή/και σκηνές;
- Ποια είναι η κύρια δράση στη φωτογραφία;

2. Μαθαίνοντας να αναλύουμε εικόνες

Παρατήρηση:

Μελέτησε προσεκτικά την εικόνα για λίγα λεπτά. Περιέγραψε ακριβώς τι βλέπεις, περιλαμβανομένων των ανθρώπων, του ντυσίματος, των κοσμημάτων ή άλλων αντικειμένων ή κειμένων που αποτυπώνονται στην εικόνα.

Υποθέσεις:

- Υπάρχουν καθόλου άνθρωποι στην εικόνα;
- Αν ναι, τι κάνουν;
- Τι μπορείς να πεις αναφορικά με το ή τα πρόσωπα της εικόνας, κοιτάζοντας την;
- Η εικόνα είναι σύγχρονη ή παλαιότερων εποχών;
- Πόλη ή χωριό;
- Πώς μπορείς να στηρίξεις την άποψή σου;
- Τι νομίζεις ότι προσπαθούσε να δείξει ο φωτογράφος ή ο ζωγράφος;
- Στη βάση των παρατηρήσεων σου, τι μπορείς να υποθέσεις ή να φανταστείς σχετικά με την εικόνα;

Ερωτήσεις:

Ποια ερωτήματα σου δημιουργεί η εικόνα; Πού είναι δυνατόν να βρεις απαντήσεις σε αυτά;

Πηγές:

Υλικό για τη συγκεκριμένη δραστηριότητα θα βρείτε στην ιστοσελίδα <http://www.hisdialresearch.org/>

Εποπτικά Μέσα:

Πύλη Αμμοχώστου,
Σκίτσο του Λ. Σαλβατόρε, 1872

Λευκωσία: διαφημιστικό φυλλάδιο δεκαετίας του 1940
("Η Ιστορία της Διαφήμισης" Εκδ. Ιδρ. Λαϊκής, σελ. 168)

Αραπαχμέτ

Αραπαχμέτ

Αραπαχμέτ

Χρυσалиνώτισσα

Χρυσалиνώτισσα

Χρυσалиνώτισσα

Πύλη Πάφου

Πύλη Κερύνειας

Η εντός και εκτός των τειχών Λευκωσία,
φωτογραφία από το Google Earth

Η Λευκωσία σάς Καλεί

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 5

Όνομα δραστηριότητας:
Τι έχει αλλάξει και τι έχει
παραμείνει το ίδιο;

Στόχος:

Τα παιδιά χρησιμοποιώντας τις δεξιότητες διερεύνησης στην ιστορία και τις γνώσεις τους θα αναγνωρίσουν τι έχει μείνει το ίδιο και τι έχει αλλάξει στο πέρασμα του χρόνου.

Σύντομη περιγραφή της δραστηριότητας – Διαδικασία:

Ζήτα από τα παιδιά να φανταστούν ότι επισκέπτονται τη Λευκωσία στις αρχές του 20ου αιώνα. Δώσε τους ένα πίνακα με δύο στήλες και ζήτα τους να συμπληρώσουν τι θα μπορούσαν να δουν στη διάρκεια αυτής της φανταστικής επίσκεψης το οποίο παραμένει το ίδιο μέχρι σήμερα και τι έχει αλλάξει. Τα παιδιά μπορούν να αναζητήσουν φωτογραφίες και εικόνες της Λευκωσίας στο διαδίκτυο ή μπορούν να χρησιμοποιήσουν το υλικό

που έχει προσφερθεί για την προηγούμενη άσκηση. Αφού τα παιδιά συμπληρώσουν τον πίνακα, ζητούμε από τα παιδιά να συζητήσουν (α) τι προκάλεσε τις όποιες αλλαγές και (β) πώς οι αλλαγές αυτές επηρέασαν τη ζωή των ανθρώπων;

Μεθοδολογία:

Τα παιδιά εργάζονται σε μικρές ομάδες.

Πηγές:

Τι έχει αλλάξει;	Τι έχει παραμείνει το ίδιο;

Απαντήσεις – Εισηγήσεις:

Τι έχει παραμείνει το ίδιο: τα τείχη, οι Πύλες, ορισμένοι δρόμοι, εκκλησίες και τεμένη, σπία και κτήρια;
Τι έχει αλλάξει: Οι δρόμοι είναι ασφαλτοστρωμένοι, υπάρχουν πολύ περισσότερα σπία και κτήρια έξω από τα τείχη της πόλης, η πόλη έχει μεγαλύτερο πληθυσμό, ψηλότερα και μεγαλύτερα κτήρια ...

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 6

Όνομα δραστηριότητας:
Συγκρίνοντας χάρτες της Λευκωσίας διαφορετικών περιόδων.

Στόχος:

Τα παιδιά να καταλάβουν με ποιο τρόπο και για ποιους λόγους η Λευκωσία επεκτείνεται με την πάροδο του χρόνου.

Σύντομη περιγραφή της δραστηριότητας – Διαδικασία:

Διανέμουμε στα παιδιά αντίγραφα των χαρτών της Λευκωσίας. Δώσε τους χρόνο να τους μελετήσουν. Ζήτησε τους να δώσουν τις παρατηρήσεις τους. Συζητήστε με όλη την τάξη τους λόγους της επέκτασης

της πόλης και τις πιθανές επιδράσεις που αυτή είχε στη ζωή των κατοίκων της.

Μεθοδολογία:

- Εργασία σε μικρές ομάδες των 4-6 παιδιών.
- Συζήτηση με όλη την τάξη.

Απαντήσεις – Εισηγήσεις:

Το κέντρο της πόλης παραμένει το ίδιο. Τα τείχη αποτελούν επίσης, για πολλούς αιώνες, μια σταθερή αναφορά της πόλης. Οι κεντρικοί οδοί οι οποίοι διασχίζουν το ιστορικό κέντρο παραμένουν οι ίδιες. Από την άλλη, οι νεότερες φωτογραφίες της πόλης την παρουσιάζουν μια πολυπληθέστερη πόλη. Σταδιακά αρχίζουν να χτίζονται έξω από τα τείχη κτήρια και σπία και η πόλη επεκτείνεται σε έκταση αλλά και σε ύψος.

Πηγή:1:
Λευκωσία (Σχέδιο), 1573

Πηγή: 2
Λευκωσία (Σχέδιο), 1881

Πηγή 3:
Λευκωσία 2007
(φωτογραφία από δορυφόρο)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 7

Όνομα δραστηριότητας:

Οι γειτονίες της πόλης, σήμερα και παλαιότερα.

Στόχος:

Τα παιδιά να κατανοήσουν ότι οι ανάγκες, τα ήθη και έθιμα και γενικά η καθημερινή ζωή των κατοίκων στις γειτονίες της Λευκωσίας άλλαξε μέσα στο χρόνο ενώ την ίδια στιγμή ορισμένα πράγματα παραμένουν τα ίδια.

Σύντομη περιγραφή της δραστηριότητας – Διαδικασία:

Προμηθεύουμε τις ομάδες με μια λίστα από χώρους, επαγγέλματα και καταστήματα (δες πηγές) και τους ζητάμε να κυκλώσουν τέσσερα από αυτά, τα οποία είναι δυνατόν να βρούμε σε μια γειτονιά σήμερα. Στη συνέχεια ζητάμε από τα παιδιά να μας πουν τέσσερα από αυτά τα επαγγέλματα, χώρους ή καταστήματα τα οποία δυνατόν να συναντούσαμε σε μια γειτονιά πριν από εκατό χρόνια.

Μεθοδολογία:

- Εργασία σε μικρές ομάδες των 4-6 παιδιών.

- Συζήτηση με όλη την τάξη.

Απαντήσεις – Εισηγήσεις:

Τα σχολεία, οι φούρνοι, οι χώροι λατρείας, οι υπεραγορές θεωρούνται απαραίτητα σε μια σημερινή γειτονιά. Ο χαρακτήρας των χώρων λατρείας σχετίζεται με την θρησκεία των κατοίκων της περιοχής. Ορισμένα από τα επαγγέλματα ή τους χώρους αυτούς δεν ήταν απαραίτητα παρόντα σε μια γειτονιά εκατό χρόνια πριν (π.χ. σχολεία – η εκπαίδευση δεν ήταν υποχρεωτική πριν εκατό χρόνια). Από την άλλη, ορισμένα στοιχεία απαραίτητα σε μια γειτονιά πριν εκατό χρόνια (π.χ. δημόσιες βρύσες/πηγάδια, λουτρά) δεν είναι απαραίτητα σήμερα.

Πηγές:

Λίστα επαγγελμάτων, χώρων και κτηρίων:

Καταστήματα, γιατροί, ξενοδοχεία, καφενεία, φυλακές, δημόσιες βρύσες/πηγάδια, αστυνομικοί σταθμοί, χώροι λατρείας – τέμενος, εκκλησία, συναγωγή, τράπεζα, πάρκο, σχολείο, δημόσια λουτρά, φαρμακείο, περίπτερο, φούρνος, ζαχαροπλαστείο, μπακάλης, ανοιχτή αγορά.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 8

Όνομα δραστηριότητας:

Η ιστορική αξία της Χρυσαινιώτισσας και του Αραπαχμέτ

Στόχος:

- Τα παιδιά να εκτιμήσουν την ιστορική αξία ορισμένων περιοχών στην εντός των τειχών Λευκωσία οι οποίες σήμερα είναι λιγότερο ή περισσότερο υποβαθμισμένες
- να είναι σε θέση να συζητούν για τον παραδοσιακό τρόπο ζωής των απλών ανθρώπων
- να αντιληφθούν τις ομοιότητες αλλά και να κατανοήσουν τις διαφορές που έχουν λάβει χώρα, μέσα στο χρόνο
- να αντιληφθούν ότι η Λευκωσία υπήρξε πάντοτε μια πολυπολιτισμική πρωτεύουσα

Σύντομη περιγραφή της δραστηριότητας – Διαδικασία:

Δίνουμε στα παιδιά μια σειρά από πηγές με το πιο κάτω πλαίσιο με μια ερώτηση και πέντε σημεία:

Τι έχει αλλάξει και τι έχει παραμείνει το ίδιο από τους μεσαιωνικούς χρόνους μέχρι σήμερα;

- Πολιτική και οικονομική κατάσταση (φεουδαρχικό σύστημα, παζάρια)
- Πληθυσμός: Εθνότητες, Θρησκείες, Κοινότητες
- Διαμόρφωση του χώρου και κτήρια στις γειτονίες (ποταμός Πεδιαίος, παλάτια, παλαιά σπίτια, μέγεθος και κατάσταση των δρόμων κτλ.)

- Επιχειρήσεις, Μεταφορές (προϊόντα, τεχνίτες, καμήλες, οχήματα)
- Συνθήκες Υγιεινής, Αρρώστιες, Προσδόκιμο Ζωής (πλημμύρες, ελονοσία)

- Τα παιδιά καλούνται να μελετήσουν τις πηγές που έχουν στη διάθεσή τους και να συζητήσουν με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας.
- Κάθε ομάδα καλείται να συζητήσει και να απαντήσει μόνο ένα σημείο του πίνακα.
- Ένας αντιπρόσωπος από κάθε ομάδα παρουσιάζει τις απαντήσεις της ομάδας.

Προτεινόμενη εργασία για το σπίτι:

Τα παιδιά να γράψουν μια έκθεση (γύρω στις 300 λέξεις) με βάση τα σημεία που εθίγησαν στην τάξη με θέμα «Τι έχει αλλάξει και τι έχει παραμείνει το ίδιο στην εντός των τειχών Λευκωσία – τους δρόμους και τα κτήρια; Δηγήσου την ιστορία»

Μεθοδολογία:

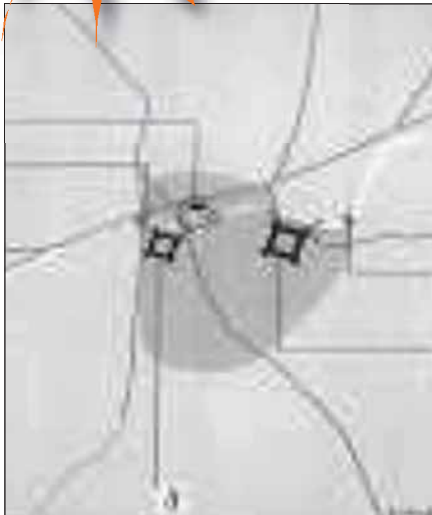
- Εργασία σε μικρές ομάδες των 4-6 παιδιών.
- Συζήτηση με όλη την τάξη.

Πηγές:

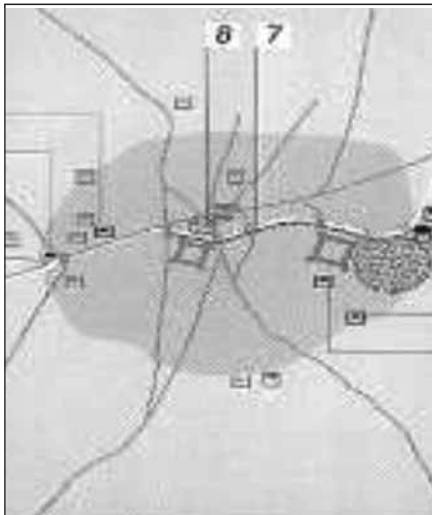
Χάρτες 1, 4, 7 και 12 μαζί με συνοδευτικό κείμενο από το βιβλίο του Πάνου Λεβέντη "Twelve Times in Nicosia, Nicosia, Cyprus, 1192-1570: Topography, Architecture and Urban Experience in a Diversified Capital City"

Η Λευκωσία σάς Καλεί

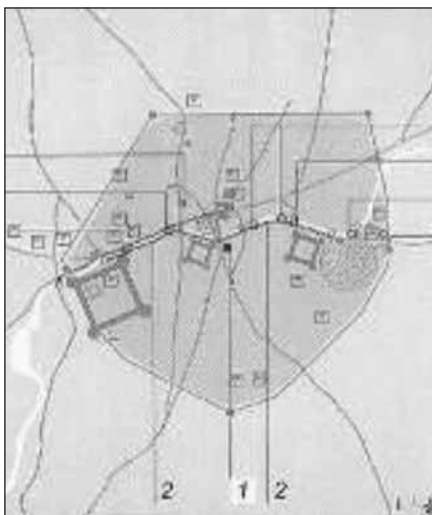
Πηγές:

Απόσπασμα 1 (σελ.3): Ο Πεδιαίος Ποταμός έμπαινε στο σημείο της γέφυρας της Πιλιρής (περίπου από το σημείο όπου σήμερα βρίσκεται η Πύλη Πάφου) κι έβγαине στη γέφυρα του Σινεσκάρδου (περίπου από το σημείο όπου σήμερα βρίσκεται η Πύλη Αμμοχώστου). Την περίοδο των Φράγκων (1192 – 1489) “Ο Σινεσκάρδος ήταν ο τελετάρχης του παλατιού, υπεύθυνος για την άμυνα της πόλης και του βασιλείου και διέμενε στο κάστρο ή δίπλα από αυτό. Τη Γέφυρα της Πιλορής προτιμούσαν ως χώρο εκδήλωσης της δημόσιας περιφρόνησης απέναντι στους μικροεγκληματίες οι οποίοι τοποθετούνταν σε σειρά έχοντας αλυσσοδεμένα τα κεφάλια και τα χέρια τους. Ήταν επίσης ο τόπος των δημόσιων εκτελέσεων.”

Απόσπασμα 2 (σελ. 85): Εορτασμοί τον Αύγουστο το 1310: “Στο άκουσμα της απελευθέρωσης του Ερρίκου Β΄ και την διαπρεπή επιστροφή από την Αρμενία στην Κύπρο η περιοχή κατά μήκος του ποταμού στολίστηκε από τη μια όχθη μέχρι την άλλη. Σύμφωνα με τα χρονικά οι κάτοικοι μαζεύτηκαν σε ομάδες ντυμένοι σε διάφορους χρωματισμούς. Οι Φραγκική αριστοκρατία με λευκά και κόκκινα ριγέ ενδύματα, η Συριακή με κόκκινα και πράσινα, η Γενοβέζικη με κίτρινα και μωβ ημίπαλτα, οι Ενετοί με κίτρινα και κόκκινα και οι προερχόμενοι από την Πίζα με ολοκόκκινα.”

Απόσπασμα 3 (σελ. 183): “Οι δουλοπάροικοι στην Κύπρο, εργάζονταν για τρεις μέρες τη βδομάδα για τους αφέντες τους, για άλλες τρεις μέρες για τους εαυτούς τους και τις Κυριακές, την έβδομη μέρα, συγκεντρώνονταν στις πόλεις για να εμπορευθούν τα προϊόντα τους καταβάλλοντας φόρους (ενώ η Εκκλησία δεν ενέκρινε αυτή την πρακτική). Δεν ήταν παρά το 1424 ή 1425 που το παζάρι μεταφέρθηκε από την Κυριακή στο Σάββατο. Υπήρχε επίσης μια σειρά καταστημάτων κατά μήκος του καλυμμένου δρόμου, τα οποία, πολύ πιθανόν άνοιγαν κάθε μέρα. Οι αγορές αλευριού, σιταριού και κριθαριού θα πρέπει να βρίσκονταν κοντά στην αγορά του βαμβακιού γιατί αναμφισβήτητα χρησιμοποιούσαν την ίδια δεξαμενή. Το πρώτο βασιλικό παλάτι και οι περιοχές γύρω από αυτό καταστράφηκαν από το στρατό των Σαρακηνών (Αιγύπτιοι) το 1426.”

Απόσπασμα 4 (σελ. 30): Γύρω στα μέσα του 16ου αιώνα η πρωτεύουσα της Ενετικής Κύπρου ξέπεσε σε ασημότητα και παρακμή. Τα φράγκικα τείχη είχαν καταπέσει, αδυνατισμένα από τους κήπους οι οποίοι αγκάλιασαν την πόλη. Αποστραγγισμένη από τους πόρους της μέσα από τη συνεχή εξαγωγή των προϊόντων της προς την Βενετία, η Λευκωσία έφθασε στα όρια διαρκούς πείνας. Όταν οι μάζες της πόλης και οι άρχοντες ξεσηκώθηκαν το 1566 κι όταν ο Σελήμ Β΄ έγινε Σουλτάνος το 1566 λήφθηκε η απόφαση να επανοχρωθεί η πρωτεύουσα σε λιγότερο από ένα χρόνο. Η πορεία του ποταμού άλλαξε ώστε να κυλά στην τάφρο περιμετρικά της πόλης. Ωστόσο, όταν ο στρατός των Οθωμανών κατέπλευσε στην Κύπρο το καλοκαίρι του 1570, δεν είχε ολοκληρωθεί η επένδυση των τειχών με πέτρα και ούτε το σκάψιμο της τάφρου.

Άλλες γραπτές πηγές:

Ο Richard Pockock, Άγγλος επισκέπτης της Κύπρου το 1738, εντυπωσιάστηκε από τα πολλά Ενετικά Αρχοντικά της Λευκωσίας. Αναφέρεται στη βιοτεχνία της πόλης, κατασκευής εξαιρετικής ποιότητας βαμβακερών υφασμάτων.

Ο Ali Bey επισκέφτηκε τη Λευκωσία το 1806. Σύμφωνα με αυτόν στην πόλη, η οποία έδινε την αίσθηση ερημιάς γεμάτη με σκουπίδια και κατάλοιπα, κατοικούσαν 1000 ελληνικές και 1000 τουρκικές οικογένειες,

Ο Louis Salvador επισκέφτηκε τη Λευκωσία το 1872.

Στο ημερολόγιό του σημειώνει τα ακόλουθα:

"Ο πληθυσμός της Λευκωσίας ανέρχεται περίπου στις 20000 ωστόσο ο ακριβής αριθμός των κατοίκων δεν μπορεί να διακριωθεί καθώς οι γυναίκες δεν περιλαμβάνονται στην απογραφή πληθυσμού.

Η πλειοψηφία των κατοίκων είναι Τούρκοι, αν και είναι περίπου ισάριθμοι με τους Έλληνες. Υπάρχουν επιπλέον μερικοί Αρμένιοι, γύρω στους ογδόντα με ενενήντα Ρωμαιοκαθολικοί αλλά καθόλοι Εβραίοι"

(L. Salvador, *Levkosia - The capital of Cyprus*, Newdigate Press, 1983, p.18)

Η Λευκωσία σάς Καλεί

ΣΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΕΨΕΩΝ

Τα τετράδια εργασίας (ένα για παιδιά ηλικίας 11 – 12 χρόνων κι ένα για παιδιά 14 – 16 χρόνων)

περιέχουν πολλές δραστηριότητες οι οποίες μπορούν να γίνουν στη διάρκεια της εκπαιδευτικής επίσκεψης.

Ο χρόνος που απαιτείται για τη συμπλήρωση των εργασιών αυτών, σε καμιά περίπτωση περισσότερος από

δύο ώρες, εξαρτάται από το ενδιαφέρον και το επίπεδο των παιδιών, το χρόνο που διαθέτετε και τον αριθμό των συνοδών και δασκάλων που είναι με τα παιδιά.

Μπορείτε να κατεβάσετε τα τετράδια εργασιών από την ιστοσελίδα του Ομίλου Ιστορικού Διαλόγου και Έρευνας στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.hisdialresearch.org>.

Εξερεύνηση της Πύλης Πάφου και της Πύλης Κερύνειας και των περιοχών γύρω από αυτές

Μερικές γενικές πληροφορίες:

Το 1565 οι Ενετοί, μπροστά στην μεγεθυνόμενη απειλή από τους Οθωμανούς, αποφάσισαν να οχυρώσουν την πόλη της Λευκωσίας. Έτσι, ο αρχιτέκτονας και μηχανικός, Giulio Savorgnano, έφθασε στο νησί με στόχο να σχεδιάσει νέα οχύρωση για την πόλη σύμφωνα με τις αμυντικές μεθόδους της εποχής.

Τα παλαιότερα τείχη της πόλης είχαν κατεδαφιστεί από τους Ενετούς ανάμεσα στο 1489 και το 1565. Ο λόγος ήταν η ανακάλυψη του μπαρουτιού κάτι που σήμαινε ότι οι πόλεις θα έπρεπε να αμύνονται με κανόνια. Αυτό απαιτούσε όχι τόσο ψηλά τείχη αλλά μεγαλύτερου πάχους, πάνω στα οποία θα έπρεπε, με τη βοήθεια ράμπας, να κυλούν τα κανόνια. Τα νέα τείχη που σχεδίασε ο Savorgnano είχαν σχήμα αστεριού, είχαν περίμετρο 4,5 χιλιόμετρα και διέθεταν έντεκα καρδίοσχημους προμαχώνες. Οι εργασίες για την οικοδόμηση των τειχών δεν είχαν ολοκληρωθεί το 1570 όταν οι Οθωμανοί επιτέθηκαν στην Κύπρο. Οι προμαχώνες είναι πολυγωνικοί και η κλίση των τειχών σχηματίζει συνήθως δύο γωνίες. Πήραν το όνομά τους από τους χρηματοδότες του έργου οι οποίοι προέρχονταν από οικογένειες ευγενών ή ήταν Ενετοί αξιωματούχοι. Κάθε χρηματοδότης ήταν υπεύθυνος για το χτίσιμο του προμαχώνα που φέρει το όνομα της οικογένειάς του.

Υπήρχαν μόνο τρεις εισοδοί στην πόλη μέσα από τις πύλες που βρίσκονταν μια στα ανατολικά, μια στα δυτικά και μια στα βόρεια με κατεύθυνση τα τρία λιμάνια, της Αμμοχώστου, της Πάφου και της Κερύνειας ενδεικτικό της σημασίας που είχε το διαθαλάσσιο εμπόριο για τη μεσαιωνική οικονομία.

Η Πύλη Πάφου, στο δυτικό μέρος των τειχών δίπλα από τον Προμαχώνα Ρόκκα, αρχικά ήταν γνωστή ως Πόρτα του Σαν Ντομένικο/Porta di San Domenico (Πύλη του Αγίου Κυριάκου). Το όνομα της σχετιζόταν με το φημισμένο μεσαιωνικό μοναστήρι του St. Dominic, το οποίο βρισκόταν στην περιοχή. Το δεύτερο βασιλικό παλάτι των Λουζινιανών ήταν στο περίβολο του

μοναστηριού αυτού (τα σημερινά ερείπια της Καστελιώτισσας).

Ανάμεσα στον Προμαχώνα Γκουϊρίνι και τον Προμαχώνα Μπάρπαρο, στα βόρεια, βρίσκεται η Πύλη Κερύνειας η οποία ήταν αρχικά γνωστή ως Πόρτα Προβητιτόρε / Porta de Proveditore. Το 1821 οι Οθωμανοί επισκέυασαν την πύλη και προσέθεσαν ένα τετράγωνο δωμάτιο με τρούλο στην κορυφή της. Στη διάρκεια των εργασιών επισκευής βρέθηκε μια πέτρινη πλάκα πάνω στην οποία αναγραφόταν η ημερομηνία κατασκευής της πύλης από τους Ενετούς (MDLXII ή 1562) και τοποθετήθηκε πάνω από την αφιδωτή είσοδο της πύλης. Μια άλλη αναμνηστική πλάκα στην οποία αναγράφεται η ημερομηνία 1931 και τα αρχικά του ονόματος του Βασιλιά της Αγγλίας Γεωργίου Ε' βρίσκεται επίσης τοποθετημένη στην είσοδο της πύλης. Αυτή αναφέρεται στην ημερομηνία κατά την οποία έγιναν οι τομές στα τείχη της πόλης προκειμένου να περάσουν σύγχρονοι δρόμοι στο εσωτερικό της πόλης. Πάνω από αυτή υπάρχει μια μικρή πλάκα με απόσπασμα από το Κοράνι γραμμένη με αρχαία καλλιγραφία.

Στόχοι: Τα παιδιά,

- Να εντοπίσουν στοιχεία συνέχειας και αλλαγής στη γύρω περιοχή.
- Να ανακαλύψουν την αρχική χρήση της πύλης και την αλλαγή στη χρήση της μέσα στο χρόνο.
- Να κάνουν εισηγήσεις σχετικά με τρόπους βελτίωσης της αισθητικής της περιοχής.

Μεθοδολογία:

- Τα παιδιά εργάζονται σε ομάδες των τεσσάρων.
- Η/ο εκπαιδευτικός δίνει ανατροφοδότηση στη διάρκεια της ομαδικής εργασίας και σε όλη την τάξη στο τέλος.

Πηγές – Υλικά:

- Τετράδια εργασίας
- Φωτογραφική μηχανή, βίντεο κάμερα, μαγνητόφωνο

Πύλη Πάφου: Απαντήσεις – εισηγήσεις για το Τετράδιο Εργασιών για παιδιά 11 – 12 χρόνων

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

Όνομα δραστηριότητας:

Πύλη Πάφου - Έξω από την πύλη

1.1. Κτήρια/χώροι στη γύρω περιοχή: Δημοτικό Θέατρο, Δημόσιος Κήπος, Κτήριο Α.Τ.Η.Κ., το άγαλμα του Μάρκου Δράκου, γήπεδα τένις.

1.2. Σύγχρονες Προσθήκες:

Στα τείχη: Πάνω στα τείχη υπάρχουν κτηριακές προ-

σθήκες (το κτήριο όπου στεγάζεται η πυροσβεστική) οι οποίες κατασκευάστηκαν την περίοδο των Βρετανών (1871 – 1960).

Στην τάφρο: Η τάφρος ήταν σε χαμηλότερο επίπεδο από το σημείο στο οποίο βρίσκεται σήμερα.

Ο χώρος στάθμευσης και τα γήπεδα τένις είναι σύγχρονες προσθήκες.

Στη γύρω περιοχή: οι δρόμοι, ο Δημόσιος Κήπος, διάφορα κτήρια κλπ.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2

Όνομα δραστηριότητας:

Πύλη Πάφου - Αρχιτεκτονικά στοιχεία

2.1. Περιγραφή των τειχών: τα τείχη είναι εντυπωσιακά και ογκώδη. Είναι ψηλότερα από τέσσερα μέτρα,

έχουν μεγάλο πάχος και δείχνουν πολύ ισχυρά. Είναι επενδυμένα με κίτρινη τοπική πέτρα. Παρά το γεγονός ότι σε γενικές γραμμές δείχνουν καλοδιατηρημένα σε ορισμένα σημεία δεν είναι και τόσο.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3

Όνομα δραστηριότητας:

Πύλη Πάφου - Οι Προμαχώνες

- Η Πύλη Πάφου βρίσκεται ανάμεσα στους Προμαχώνες Ρόκκα και Τρίπολι.

- Η Πύλη Κερύνειας βρίσκεται ανάμεσα στους Προμαχώνες Γκουίρινη και Μπάρμπαρο.

- Η Πύλη Αμμοχώστου βρίσκεται ανάμεσα στους Προμαχώνες Γκαράφα και Ποδοκάταρο.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 4

Όνομα δραστηριότητας:

Πύλη Πάφου - Μέσα στην Πύλη

4.1. Εντυπώσεις: Μπαίνοντας στην πύλη βρίσκεις ένα μάλλον σκοτεινό, χαμηλοτάβανο (περίπου δύο μέτρα ύψος) μακρόστενο τούνελ. Το τούνελ χωρίζεται σε δύο μέρη: ένα πλατύτερο και πολύ κοντό στην αρχή όπου μπορούμε να δούμε της ξύλινες πόρτες (δες τη φωτογραφία στο τετράδιο εργασιών) με τις οποίες έκλειναν την πύλη, και ένα πιο στενό και μακρύτερο στο τέλος.

4.2. Οι πύλες έκλειναν όταν έπεφτε το σκοτάδι και

παρέμειναν κλειστές μέχρι την επόμενη μέρα για λόγους ασφάλειας. Στη διάρκεια της νύχτας δεν ήταν τόσο εύκολος ο έλεγχος αυτών που έμπαιναν στην πόλη.

4.3. Η ανθρώπινη φιγούρα λείπει από το σχέδιο. Το σχέδιο είναι το σήμα του Ενιαίου Ρυθμιστικού Σχεδίου Λευκωσίας, ενός δικαιοδικού προγράμματος το οποίο έχει αναλάβει την αναστύλωση και τη συντήρηση των Ενετικών Τειχών προάγοντας τη συνεργασία ανάμεσα στην Ελληνοκυπριακή και την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 5

Όνομα δραστηριότητας:

Πύλη Πάφου - Ένα ταξίδι στο παρελθόν

5.1. και 5.2. Συγκρίνοντας τις δύο φωτογραφίες στις οποίες εμφανίζεται η πύλη: Η φωτογραφία Α είναι παλαιότερη. Ένα μέρος της πύλης (η αψίδα πάνω από την είσοδο) λείπει στη φωτογραφία Β. Παράλληλα στη φωτογραφία Β έχει προστεθεί ένα κτήριο πάνω από την πύλη.

5.3. Συγκρίνοντας τη φωτογραφία Α με τη σημερινή εικόνα της πύλης: Διαφορές: απουσιάζει η αψίδα, στη φωτογραφία δεν υπάρχει δρόμος δίπλα από την πύλη, δεν υπάρχει σήμερα το δωμάτιο πάνω από την πύλη.

5.4. Διάφοροι άνθρωποι εισέρχονται στην πόλη.

Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να μιλήσουν για τα διάφορα επαγγέλματα, το φύλο, την καταγωγή τους. Στόχος είναι να τα βοηθήσουμε να προσλάβουν τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της σημερινής πόλης. Οι περισσότεροι ταξιδεύουν με αυτοκίνητα.

5.5. Για ποιο λόγο οι άνθρωποι εισέρχονταν από την πύλη; Οι άνθρωποι έρχονταν στην πόλη είτε για να πουλήσουν είτε για να αγοράσουν προϊόντα σε μια από τις αγορές ή κάποιο από τα παζάρια της πόλης. Άλλοι άνθρωποι έρχονταν στην πόλη για να εργαστούν.

Η Λευκωσία σάς Καλεί

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 6

Λ	Ε	Φ	Ο	Κ	Γ	Ο	Π	Τ	Π
Ε	Ι	Ρ	Η	Ν	Κ	Ο	Ρ	Α	Η
Υ	Ε	Ν	Ε	Τ	Ο	Ι	Ο	Φ	Π
Κ	Λ	Τ	Ι	Ε	Ω	Ξ	Μ	Ρ	Υ
Ω	Λ	Α	Ρ	Ο	Κ	Κ	Α	Ο	Λ
Σ	Α	Ρ	Η	Υ	Ι	Ο	Χ	Σ	Η
Ι	Γ	Ρ	Ν	Ο	Τ	Ε	Ω	Τ	Ο
Α	Κ	Ο	Η	Δ	Γ	Η	Ν	Ι	Ο
Δ	Τ	Ξ	Μ	Ο	Ι	Κ	Α	Σ	Ι
Σ	Υ	Ν	Ε	Ρ	Γ	Α	Σ	Ι	Α

Α: Πύλη Πάφου
Β: Πύλη Κερύνειας
Γ: Φυλάκιο Ην. Εθνών
Δ: Πύλη Αμμοχώστου
Ε: Καστελιώτισσα
Στ: Καθολική Εκκλησία Τιμίου
Σταυρού

Πύλη Πάφου Απαντήσεις – εισηγήσεις για το Τετράδιο Εργασιών για παιδιά 14–16 χρόνων

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

Όνομα δραστηριότητας:

Τα Ενετικά Τείχη – Οι Προμαχώνες

- 1.1. Στη διάρκεια της κατασκευής των τειχών υπήρχε πτώση στα ποσοστά φτώχειας κι ανεργίας καθώς πολλοί φτωχοί Κύπριοι βρήκαν δουλειά ως εργάτες στο έργο κατασκευής των τειχών.
- 1.2. Ο προμαχώνας έχει ύψος περίπου 4 μέτρα. Είναι κατασκευασμένος από τετράγωνα κίτρινες τοπικές πέτρες. Οι έντεκα προμαχώνες κατασκευάστηκαν

για να ενισχύσουν την άμυνα της πόλης. Το σχήμα καρδιάς που είχαν καθιστούσε δυνατή την κάλυψη του ενός από τον άλλο προσφέροντας παράλληλα ένα ευρύ οπτικό πεδίο άμυνας απέναντι στους επιτιθέμενους. Τα κανόνια τοποθετούμενα στους προμαχώνες σχημάτιζαν μια θανάσιμη διασταύρωση πυρών. Ορισμένα κανόνια κάλυπταν την κουρτίνα του τείχους ενώ άλλα συγκέντρωναν τα πυρά τους στα στρατεύματα που επιχειρούσαν επίθεση.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2

Όνομα δραστηριότητας:

Τα Ενετικά Τείχη - Οι Πύλες

- 2.1. Η Πύλη Πάφου βρίσκεται στα δυτικά και ήταν γνωστή ως Porta di San Domenico.
- 2.2. Τα τείχη ήταν ισχυρά λόγω κατασκευής: μεγάλες κίτρινες πέτρες, μεγάλο πάχος και μεγάλο ύψος και επιπρόσθετα η προσθήκη των προμαχώνων.

2.3. Στη διάρκεια του 18ου αιώνα, ανακάλυψη ισχυρότερων όπλων περιορίσε την αμυντική χρησιμότητα των τειχών.

2.4. **Διαφορές στη γύρω περιοχή:** Η περιοχή έξω από τα τείχη δεν έπρεπε να έχει καθόλου κτήρια γιατί σε τέτοια περίπτωση αυτά θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν από τους επιτιθέμενους.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3

Όνομα δραστηριότητας:

Πύλη Πάφου -Τα Ενετικά Τείχη

- 3.1. Το πρώτο μέρος των τειχών ήταν μέρος των αρχικών τειχών ενώ το δεύτερο και τρίτο μεταγενέστερες προσθήκες.
- 3.3. **Ο διάδρομος χωρίζεται σε δύο μέρη.** Ήταν ιδιαίτερα στενός προκειμένου να καθιστά τον έλεγχο όσων εισέρχονταν στην πόλη πιο εύκολο.

Ο στενός διάδρομος ήταν κι ένα αμυντικό πλεονέκτημα για τους αμυνόμενους. Οι πόρτες με τις οποίες έκλειναν οι πύλες ήταν ξύλινες. Είχαν και μεταλλικό μέρος (χαλκός). Οι πύλες έκλειναν όταν έπεφτε το σκοτάδι και παρέμεναν κλειστές μέχρι την επόμενη μέρα για λόγους ασφάλειας. Στη διάρκεια της νύχτας δεν ήταν τόσο εύκολος ο έλεγχος αυτών που έμπαιναν στην πόλη.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 4

Όνομα δραστηριότητας:

Πύλη Πάφου – Το εσωτερικό μέρος.

4.1. Ο Σουλτάνος τοποθετώντας την υπογραφή του πάνω από την πύλη ήθελε να υπογραμμίσει την κυριαρχία του επί της πόλης και τους κατοίκους της.

4.2. Οι Ενετοί κατασκεύασαν τις δύο ράμπες δεξιά κι αριστερά της πύλης ώστε να μπορούν να κυλούν τα κανόνια τους στην κορυφή των τειχών της πόλης.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 5

Όνομα δραστηριότητας:

Πύλη Πάφου - Ταξιδεύοντας πίσω στο χρόνο

5.1. Σύγκρινε την πύλη όπως εμφανίζεται στη φωτογραφία, με την όψη που έχει σήμερα:
Διαφορές: στη φωτογραφία υπάρχει αψίδα πάνω από την πύλη και δωμάτιο πάνω από αυτήν ενώ δεν υπάρχει δρόμος να περνά δίπλα.
Ομοιότητες: η ράμπα, ο διάδρομος με τη στενή είσοδο κλπ.

5.2. Στην εικόνα εμφανίζονταν άνθρωποι ερχόμενοι από την ύπαιθρο να εισέρχονται στην πόλη.

5.3. Αυτοί οι άνθρωποι φαίνεται ότι έρχονται να πουλήσουν τα προϊόντα τους. Τα παιδιά είναι δυνατόν να δώσουν διάφορους λόγους για τους οποίους άνθρωποι έρχονταν στην πόλη: να πουλήσουν και να αγοράσουν προϊόντα, να εργαστούν, να επισκεφτούν συγγενείς κλπ.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 6

Όνομα δραστηριότητας:

Πύλη Πάφου - Η γύρω περιοχή

6.1. Πολλοί άνθρωποι εργάζονται στη γύρω περιοχή όμως πολύ λίγοι μένουν εδώ. Τα παιδιά είναι δυνατόν να αναφέρουν όσους εργάζονται στην Α.ΤΗ.Κ. ή όσους εργάζονται στο σταθμό της πυροσβεστικής δίπλα από την πύλη. Οι λιγοστοί κάτοικοι της περιοχής διαμένουν κατά μήκος του δρόμου δίπλα από την Καστελιώτισσα.

6.2. Στοιχεία που δείχνουν:

α. Τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της περιοχής: η παρουσία της Καθολικής Εκκλησίας του Τιμίου Σταυρού (όπου συχνάζουν άνθρωποι με

διαφορετική πολιτισμική ή/και εθνική καταγωγή), το φυλάκιο των Ην. Εθνών, το γεγονός ότι στην περιοχή μπορούμε να δούμε ανθρώπους με διαφορετική εθνική, γλωσσική ή/και θρησκευτική προέλευση.

β. Τον εμπορικό χαρακτήρα της περιοχής: Το παλιό καφενείο (που είναι σήμερα εγκαταλειμμένο), το κρεοπωλείο, ο σταθμός της πυροσβεστικής, το πολιτιστικό κέντρο της Καστελιώτισσας, το κτήριο της Α.ΤΗ.Κ. .

6.4. Γύρω στα 1400: Καστελιώτισσα, γύρω στο 1900: η Εκκλησία του Τιμίου Σταυρού, γύρω στο 1950: το κρεοπωλείο.

Πύλη Κερύνειας: Απαντήσεις – εισηγήσεις για το Τετράδιο Εργασιών για παιδιά 11–12 χρόνων

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

Όνομα δραστηριότητας:

Πύλη Κερύνειας – Τείχη και Πύλες

1.1. & 1.2.: Η Πύλη Κερύνειας βρίσκεται στα βόρεια της πόλης, ανάμεσα στους Προμαχώνες Γκουϊρίνι και Μπάρμπαρο, η Πύλη Αμμοχώστου στα ανατολικά, ανάμεσα στους Προμαχώνες Ποδοκάταρο και Γκαράφα και η Πύλη Πάφου στα δυτικά, ανάμεσα στους Προμαχώνες Ρόκκα και Τρίπολι.

Η Λευκωσία σάς Καλεί

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2

Όνομα δραστηριότητας:
Πύλη Κερύνειας – Τείχη και Πύλες

- 2.1. Οι τρεις πύλες της πόλης είναι κατασκευασμένες στην κατεύθυνση των τριών λιμανιών της εποχής: της Κερύνειας, της Πάφου και της Αμμοχώστου.
- 2.2. Οι έντεκα προμαχώνες κατασκευάστηκαν για να ενισχύσουν την άμυνα της πόλης. Το σχήμα καρδιάς

που είχαν καθιστούσε δυνατή την κάλυψη του ενός από τον άλλο προσφέροντας παράλληλα ένα ευρύ οπτικό πεδίο άμυνας απέναντι στους επιτιθέμενους. Τα κανόνια τοποθετούμενα στους προμαχώνες σχημάτιζαν μια θανάσιμη διασταύρωση πυρών. Ορισμένα κανόνια κάλυπταν την κουρτίνα του τείχους ενώ άλλα συγκέντρωναν τα πυρά τους στα στρατεύματα που επιχειρούσαν επίθεση.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3

Όνομα δραστηριότητας:
Πύλη Κερύνειας – Τα μέρη της πύλης

- 3.1. **Γενικές εντυπώσεις:** Είναι μια εντυπωσιακή κατασκευή με ιστορική σημασία και καλά διατηρημένη. Έχει απομονωθεί από το τείχος και δείχνει ότι έρχεται από το παρελθόν.

- 3.2. Η πύλη ιδωμένη ανάποδα θυμίζει το γράμμα T.
- 3.3. **Πάνω από την πύλη βρίσκεται ένα τετράγωνο δωμάτιο με θόλο στη σκεπή.** Πάνω από τον αψιδωτό διάδρομο φαίνεται μια μαρμάρινη πλάκα με επιγραφή. Μια ξύλινη πόρτα με πλέγμα χρησιμοποιείται για να κλείνει την είσοδο της πύλης. Εκατέρωθεν του αψιδωτού διαδρόμου υπάρχουν υποστηρικτικοί τοίχοι.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 4

Όνομα δραστηριότητας:
Πύλη Κερύνειας – Οι προσόψεις της πύλης

- 4.1. **Διαφορές μεταξύ των δύο προσώπων:**
α. οι επιγραφές

- β. οι μαρμάρινες πλάκες
- γ. στην εξωτερική πρόσοψη ο αψιδωτός διάδρομος προεκτείνεται προς τα έξω
- δ. η εσωτερική πρόσοψη είναι συμμετρική.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 5

Όνομα δραστηριότητας:
Πύλη Κερύνειας – Κατασκευή

- 5.1. **Υλικά που χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή της πύλης:** πέτρες, ξύλο, σίδηρος, χαλκός

- 5.2. Για την κατασκευή της πύλης χρησιμοποιήθηκαν μεγάλες ορθογώνιες κίτρινες τοπικές πέτρες.
- 5.3. Μεγάλες και βαριές πέτρες χρησιμοποιήθηκαν τόσο για την κατασκευή της πύλης όσο και για την κατασκευή γενικά των τειχών προκειμένου να είναι ανθεκτικά απέναντι στα μεσαιωνικά κανόνια.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 6

Όνομα δραστηριότητας:
Πύλη Κερύνειας – Λειτουργία

- 6.1. **Αυτό το είδος οχύρωσης δε χρησιμοποιείται σήμερα.**
Τα τείχη δεν είναι αρκετά ισχυρά ώστε να

σταματήσουν ένα στρατό που χρησιμοποιεί σύγχρονα οπτικά συστήματα (τανκ, πυραύλους, αεροπορία).

- 6.2. Η Πύλη Κερύνειας σήμερα χρησιμοποιείται ως γραφείο παροχής πληροφοριών σε τουρίστες.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 7

Όνομα δραστηριότητας:
Πύλη Κερύνειας - Ας εξερευνήσουμε τη στοά της πύλης

- 7.1. **Μέσα στην πύλη στεγάζεται ένα μικρό γραφείο παροχής πληροφοριών σε τουρίστες.** Εδώ μπορεί κάποιος να δει τις παλιές βαριές πόρτες που

χρησιμοποιούνταν για να κλείνει η πύλη, παλιές φωτογραφίες της πύλης και μια ξύλινη σκάλα που οδηγεί στο πάνω μέρος της πύλης.

- 7.2. **Πολλοί και διαφορετικοί άνθρωποι εισέρχονται στην παλιά πόλη σε τακτική βάση.** Μαθητές για να πάνε σχολείο, τουρίστες, εργαζόμενοι...

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 8

Όνομα δραστηριότητας:

Πύλη Κερύνειας – Η γύρω περιοχή

8.1. Τι έχει αλλάξει και τι έχει παραμείνει το ίδιο:

Υπάρχουν νέοι δρόμοι, ορισμένα κτήρια παραμέ-

νουν τα ίδια ενώ έχουν χτιστεί και νέα. Παλαιότερα υπήρχαν πολύ λιγότερα κτήρια και σπίτια έξω από τα τείχη της πόλης.

8.2. Επαγγέλματα γύρω από την πύλη: μικροπωλητές, οδηγοί ταξί, ιδιοκτήτες καταστημάτων...

Πύλη Κερύνειας: Απαντήσεις – εισηγήσεις για το Τετράδιο Εργασιών για παιδιά 14 – 16 χρόνων

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

Όνομα δραστηριότητας:

Τα Ενετικά Τείχη της Λευκωσίας – Πύλη Κερύνειας

1.1. Η Κερύνεια ήταν η μικρότερη πόλη της Κύπρου και διέθετε το μικρότερο λιμάνι.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2

Όνομα δραστηριότητας:

Πύλη Κερύνειας – Αρχιτεκτονικά στοιχεία

- 2.1. Κοιτάζοντας την πύλη ανάποδα αυτή θυμίζει το γράμμα T. Η εσωτερική της πρόσοψη είναι συμμετρική. Είναι δυνατόν να αναγνωρίσουμε τέσσερα μέρη: το τούνελ (αψιδωτός διάδρομος), τους δύο υποστηρικτικούς τοίχους στα πλάγια και το μικρό τετράγωνο δωμάτιο με το θόλο στην οροφή.

2.2. Υλικά που χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή της πύλης: Τοπική κίτρινη πέτρα, ξύλο και χύμα.

Η κίτρινη πέτρα χρησιμοποιείται σε κατασκευές στην Κύπρο από πολύ παλιά. Αυτό γιατί ήταν εύκολο να βρεθεί στην ύπαιθρο του νησιού.

2.3. Ποιο στοιχείο προστέθηκε στη διάρκεια της Οθωμανικής περιόδου: το μικρό τετράγωνο κτήριο με το θόλο στην κορυφή.

2.4. Λειτουργική χρήση: Το κεντρικό μέρος ως πέρασμα (αψιδωτός διάδρομος), οι υποστηρικτικοί πλαϊνοί τοίχοι και το τετράγωνο δωμάτιο πάνω από την πύλη.

2.5. Διακοσμητικά στοιχεία: Η αψίδα πάνω από το τούνελ μάλλον έχει διακοσμητικό χαρακτήρα.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3

Όνομα δραστηριότητας:

Πύλη Κερύνειας – Μια πιο κοντινή ματιά!

3.1. Υλικό: Τοπική κίτρινη πέτρα

3.2. Buyuk Han (το Μεγάλο Χάνι), διάφορες εκκλησίες και τεμένη.

3.3. Στην πλειοψηφία τους οι πέτρες είναι τετράγωνα. Αυτό προσθέτει στην κατασκευή συνεκτικότητα και

ως εκ τούτου μεγαλύτερη ισχύ.

3.4. Επιγραφές: Υπάρχουν τρεις επιγραφές. Η επιγραφή στο κέντρο είναι γραμμένη στα λατινικά και σχετίζεται με τους Ενετούς. Πάνω από αυτή είναι μια Οθωμανική επιγραφή και στα δύο πλευρά υπάρχει μια Βρετανική.

3.5. Έτος κατασκευής: M D L XII (1562)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 4

Όνομα δραστηριότητας:

Πύλη Κερύνειας – Μια πιο κοντινή ματιά!

4.1. Ομοιότητες: Το ίδιο ύψος, ίδια αψιδωτή είσοδος, παρόμοιες ξύλινες πόρτες με πλέγμα.

4.2. Διαφορές: Ενώ υπάρχει μια μόνο επιγραφή – Οθωμανική – στην εξωτερική πρόσοψη, υπάρχουν

τρεις στην εσωτερική. Η εσωτερική πρόσοψη είναι πιο συμμετρική. Στην εσωτερική πρόσοψη ο αψιδωτός διάδρομος προεκτείνεται προς πέραν της βασικής κατασκευής της πύλης.

4.3. Η πύλη σήμερα χρησιμοποιείται ως μικρό μουσείο και ως γραφείο που παρέχει πληροφορίες προς τους τουρίστες.

Η Λευκωσία σάς Καλεί

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 5

Όνομα δραστηριότητας:

Πύλη Κερύνειας –

Αλλαγές μέσα στο χρόνο.

5.1. Η φωτογραφία απεικονίζει την εσωτερική πρόσοψη (η οποία βλέπει προς την εντός των τειχών πόλη).

5.2. Τι έχει μείνει το ίδιο και τι έχει αλλάξει; Η πύλη παραμένει σχεδόν η ίδια αλλά είναι αποκομμένη από τα τείχη. Η γύρω περιοχή έχει πολλές αλλαγές.

5.3. Η χρονολογία κατά την οποία η πύλη αποκόπηκε από τα τείχη είναι γραμμένη σε μια επιγραφή πάνω από την εσωτερική πόρτα της πύλης (1931).

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 6

Όνομα δραστηριότητας:

Πύλη Κερύνειας – Αλλαγές μέσα στο χρόνο

6.1. Διαφορές και ομοιότητες: Στο παρελθόν υπήρχαν πολύ λιγότερα σπίτια στη γύρω περιοχή. Μέχρι τη δεκαετία του 1960 υπήρχε ένα νεκροταφείο έξω από την πύλη.

6.2. Οι Βρετανικές Αρχές αποφάσισαν να κατασκευάσουν το δρόμο σε αυτό το σημείο των τειχών για πρακτικούς λόγους: ήθελαν να διευκολύνουν την είσοδο αυτοκινήτων στην πόλη και επίσης να συνδέουν με δρόμο τη Λευκωσία με την Κερύνεια.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 7

Όνομα δραστηριότητας:

Πύλη Κερύνειας – Η γύρω περιοχή

7.1 & 7.2. Τα περισσότερα κτήρια που βρίσκονται έξω από τα τείχη έχουν κτιστεί τα τελευταία χρόνια. Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1960 η πόλη περιο-

ριζόταν μέσα στα τείχη. Στη διάρκεια της δεκαετίας του 60 ο αυξανόμενος πληθυσμός της πόλης οδήγησε στην επέκτασή της πέραν των τειχών.

7.3. **Επαγγέλματα γύρω από την πύλη:** μικροπωλητές, οδηγοί ταξί, ιδιοκτήτες και υπάλληλοι καταστημάτων κλπ.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 8

Όνομα δραστηριότητας:

Πύλη Κερύνειας – Η γύρω περιοχή

8.2. Η πρώτη εικόνα αποτυπώνει το Τέμενος Menlevi - το τέμενος των περιστρεφόμενων Δερβίσιδων (πρόκει-

ται για κτίσμα των τελών του 16ου και αρχών του 17ου αιώνα που σύμφωνα με μια παράδοση βρίσκεται πάνω σε γη την οποία δώρισε η Emine Sultan) ενώ η δεύτερη, μια Οθωμανική βρύση έξω από το Τέμενος.

Εξερεύνηση των περιοχών Αραπαχμέτ και Χρυσαιλιώτισσα

Μερικές γενικές πληροφορίες

Λόγω της φυσικής φθοράς και του κοινωνικοοικονομικού μαρασμού, η εντός των τειχών πόλη γνώρισε για πολλά χρόνια μια σημαντική μείωση του πληθυσμού της και των θέσεων εργασίας και παράλληλα μια σημαντική υποβάθμιση της αρχιτεκτονικής και περιβαλλοντικής της ποιότητας. Για τούτο μια από τις προτεραιότητες του Ενιαίου Ρυθμιστικού Σχεδίου Λευκωσίας ήταν η αναζωογόνηση των παραδοσιακών οικιστικών περιοχών στο κέντρο της εντός των τειχών πόλης, που αποτελεί κοινή πολιτιστική κληρονομιά όλων των κοινοτήτων της Λευκωσίας. Η συντήρηση και αναγέννηση του ιστορικού κέντρου προσεγγίστηκε ως μια πολυδιάστατη διαδικασία η οποία περιλάμβανε όχι μόνο την αρχιτεκτονική συντήρηση των υπαρχόντων παραδοσιακών κτηρίων

αλλά επίσης κοινωνικούς στόχους σχετικούς με την αναδιαμόρφωση κατοικιών και την παροχή κοινοτικών υπηρεσιών έτσι ώστε, το ιστορικό κέντρο, να είναι σε θέση να ελκύσει τόσο νέους κατοίκους όσο και οικονομικές δραστηριότητες και να καταστεί δυνατή η αναζωογόνηση του εμπορικού πυρήνα και να αυξηθούν οι προσφερόμενες ευκαιρίες εργασίας.

Η Χρυσαιλιώτισσα το νοτιοανατολικό μέρος της πόλης και η Αραπαχμέτ στο βορειοδυτικό, προσφέρονταν ως ιδεατές περιοχές για την προσέλκυση νέων κατοίκων και δραστηριοτήτων λόγω του παραδοσιακού οικιστικού τους χαρακτήρα και της διαθεσιμότητας περιουσιών στις αρχές της δεκαετίας του 1990.

Εφαπτόμενες με την πράσινη γραμμή οι δύο περιοχές έχουν μετασηματιστεί σε αστικά σύνορα. Η εγκατάληψη της πόλης από τους κατοίκους της ως συνέπεια της συνεχιζόμενης της διαίρεσης, επηρέασε έντονα τις περιοχές αυτές.

Η Αραπαχμέτ είναι μια περιοχή με μεγάλη ιστορική, αρχιτεκτονική και πολιτιστική αξία. Η περιοχή πήρε το όνομά της από τον Πασά Agab-Ahmet ο οποίος είχε λάβει μέρος στην κατάκτηση της Λευκωσίας από τους Οθωμανούς. Χάρη στο υψόμετρο της, βρίσκεται στο ψηλότερο επίπεδο της πόλης την επέλεγαν ως χώρο διαμονής πολλοί ψηλόβαθμοι αξιωματούχοι και εύποροι κάτοικοι της πόλης.

Όταν οι Οθωμανοί μετακινήθηκαν στην περιοχή έφεραν αλλαγές στη δομή των σπιτιών σχετικές με τη δική τους κουλτούρα, προσθέτοντας παράθυρα (jumba) και κτίζοντας ψηλούς τοίχους γύρω από τους κήπους. Στην Αραπαχμέτ επίσης βρισκόταν η Αρμένικη Συνοικία της Λευκωσίας. Στο ανατολικό άκρο της περιοχής βρίσκονταν τα ερείπια ενός μεσαιωνικού μοναστηριακού συμπλέγματος το οποίο μετατράπηκε Αρμένικη Εκκλησία λίγο πριν και μετά αμέσως μετά την Οθωμανική κατάκτηση της Κύπρου και παρέμεινε ως τέτοια μέχρι και τον 20ο αιώνα.

Σήμερα η Αραπαχμέτ σε ένα μεγάλο βαθμό διατηρεί την ιστορική της χάρη με τα δρομάκια, τα τυπικά κτήρια της ύστερης Οθωμανικής Περιόδου και το παλαιό αστικό της ιστό.

Η Χρυσαινιώτισσα βρισκόταν στο χαμηλότερο επίπεδο της εντός των τειχών πόλης, εκεί απ' όπου παλαιότερα εξερχόταν της πόλης ο ποταμός Πεδιαίος ή Πηδιάς, σχηματίζοντας ένα δέλτα και προκαλώντας προβλήματα υγρασίας. Στη συγκεκριμένη περιοχή εντοπίζονται υπέροχα παραδείγματα Βυζαντινής, Φραγκικής, Ενετικής, Οθωμανικής και αποικιακής αρχιτεκτονικής τα οποία δημιουργούν τον πλούσιο αρχιτεκτονικό χαρακτήρα του αστικού ιστού.

Σε γενικές γραμμές η περιοχή διατηρεί το χαρακτήρα της ως αστική περιοχή, εμπλουτισμένη με εμπορικές και πολιτιστικές δραστηριότητες οι οποίες εντοπίζονται, τόσο στους κεντρικούς της δρόμους, που στο παρελθόν ήταν μέρος του κεντρικού εμπορικού άξονα που ξεκινούσε από το ανατολικό και κατέληγε στο δυτικό άκρο της πόλης, όσο και διασκορπισμένες στον αστικό ιστό. Παραδοσιακά σπίτια, που περιλαμβάνουν επίσης εργαστήρια και καταστήματα στην πρόσοψη, καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος της περιοχής.

Χρυσαινιώτισσα: Απαντήσεις - εισηγήσεις για το Τετράδιο Εργασιών για παιδιά 11-12 χρόνων

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

Όνομα δραστηριότητας:

Χρυσαινιώτισσα – Οδός Αμμοχώστου / Ταχτ-ελ-Καλέ

Οι προσόψεις των κτηρίων της Οδού Αμμοχώστου/ Ταχτ-ελ-Καλέ είναι σημαντική ένδειξη για τον εμπορικό χαρακτήρα που είχε ο δρόμος στο παρελθόν (ορισμένες μπροστινές πόρτες είναι τόσο ψηλές και πλατιές ώστε να είναι δυνατόν να μπει στο κτήριο μια άμαξα προκειμένου να φορτώσει ή να ξεφορτώσει εμπορεύματα).

Τα κτήρια στους πιο κάτω αριθμούς ήταν, πριν εκατό χρόνια, καταστήματα:

No 57: ήταν φούρνος - δεξ τους φούρνους στο εσωτερικό - σήμερα είναι εργαστήριο ζωγράφου.

No. 59: ήταν ζαχαροπλαστείο, σήμερα επίσης εργαστήριο.

No. 29: ήταν καφενείο.

No. 15: Ξυλουργείο (μέχρι και σήμερα).

No. 17: Ξυλουργείο (μέχρι και σήμερα).

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2

Όνομα δραστηριότητας:

Χρυσαινιώτισσα – Τέμενος Ταχτ-Ελ-Καλέ

- Ο πύργος που μοιάζει με κοντάρι δίπλα από το τέμενος ονομάζεται **μιναρές**.

- Αυτός που καλεί τους Μουσουλμάνους σε προσευχή ονομάζεται **μουεζίνης**.
- Στην κορυφή του πύργου βρίσκεται ένα **μισοφέγγαρο**.
- Το **Κοράνι** είναι το Ιερό Βιβλίο των Μουσουλμάνων.

Η Λευκωσία σάς Καλεί

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3

Όνομα δραστηριότητας:
Χρυσалиνιώτισσα – Οδός Ερμού

3.1: Τι έχει παραμείνει το ίδιο;

- Η Οδός Ερμού παραμένει μια κυρίως εμπορική οδός με πολλά καταστήματα και εργαστήρια.
- Τα περισσότερα κτήρια παραμένουν τα ίδια.
- Ο δρόμος είναι το ίδιο στενός όπως και παλαιότερα.

Τι έχει αλλάξει;

- Η Οδός Ερμού δεν είναι τόσο πολυσύχναστη όπως άλλοτε.
- Η επιφάνεια του δρόμου έχει αλλάξει (άσφαλτος κι όχι χώμα).
- Παλαιότερα δεν υπήρχαν αυτοκίνητα στο δρόμο.

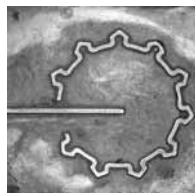
3.2. Η Οδός Ερμού ήταν ένας από τους πιο εμπορικούς και πολυσύχναστους δρόμους της Λευκωσία μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1960. Στην Οδό Ερμού μπορούσε κάποιος να αισθανθεί τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της πόλης. Άνθρωποι με διαφορετική εθνική, εθνοτική, θρησκευτική ή/και γλωσσική καταγωγή επισκέπτονταν τα παζάρια κατά μήκος της Ερμού είτε για να πουλήσουν είτε για να αγοράσουν προϊόντα και υλικά.

Περπατώντας στην Οδό Ερμού πριν από μερικές δεκαετίες θα μπορούσες να ακούσεις πωλητές να διαλαλούν τα προϊόντα τους δυνατά. Διάφορες γλώσσες ακούγονταν κατά μήκος των παζαριών (Ελληνικά, Τούρκικα, Αγγλικά, Αρμένικα, αραβικά). Όταν διψούσες θα μπορούσες να αγοράσεις μια λεμονάδα, νερό ή αϊράνι από κάποιο πωλητή στο δρόμο ή να μπεις σε κάποιο καφενείο.

Οι Κύπριοι συνηθίζουν να κουνάνε το κεφάλι προς τα πίσω και ψιθυρίζουν «τς» όταν θέλουν να πουν «όχι». Το μαχαλεπί, ο χαλουβάς και τα λουκούμια είναι γλυκά εδέσματα. Το μαχαλεπί είναι παραδοσιακό κυπριακό γλυκό το οποίο παρασκευάζεται από αραβόσιτο ή σιμιγδάλι. Ο χαλουβάς (τουρκικά halva), είναι επίσης παραδοσιακό δροισιστικό γλυκό το οποίο παρασκευάζεται από σιγάμι και ζάχαρη και προσφέρεται σε σχήμα κύβου, συνήθως με ξηρούς καρπούς πάνω ή γεύση από βανίλια. Τα λουκούμια, τέλος (τουρκικά locum) είναι γλυκά που παρασκευάζονται από άμυλο και ζάχαρη.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 4

Όνομα δραστηριότητας:
Χρυσалиνιώτισσα – Εκκλησία της Χρυσалиνιώτισσας

4.1. Αρχιτεκτονικές ομοιότητες ανάμεσα στο τέμενος Ταχτ-ελ-Καλέ και την Εκκλησία της Χρυσалиνιώτισσας

- και στα δύο κύριο δομικό υλικό είναι η κίτρινη τοπική πέτρα

- οι αψίδες
- οι κολώνες
- και τα δύο κτήρια έχουν ένα ανοιχτό καλυμμένο χώρο που στηρίζεται σε κολώνες.
- μικρά – ταπεινά κτίσματα

- περιβάλλονται από αυλή
- ο μιναρές μοιάζει με το καμπαναριό

4.2. Η παρουσία ενός τέμενους και μιας εκκλησίας στην ίδια γειτονιά μαρτυρεί ότι άνθρωποι διαφορετικής θρησκείας (Χριστιανοί και Μουσουλμάνοι) αλλά και γλωσσικής ή εθνοτικής καταγωγής ζούσαν μαζί, στη Λευκωσία, ακόμη και σε περιοχές με κυρίως χριστιανικό ή μουσουλμανικό πληθυσμό.

Σήμερα δε ζουν Μουσουλμάνοι (Τουρκοκύπριοι) στη Χρυσалиνιώτισσα. Η έκρυθμη πολιτική κατάσταση οδήγησε στη διαίρεση της πόλης και το βίαιο διαχωρισμό των δύο κύριων της κοινοτήτων.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 5

Όνομα δραστηριότητας:
Χρυσалиνιώτισσα – Το αρχοντικό Τουφεξή/Αξιοθέας

5.1. Στη διάρκεια του 18ου και 19ου αιώνα, «καθώς το πρώτιστο κριτήριο, για τους αστικούς χώρους διαμονής, κατέστη η οπτική προστασία της οικογενειακής ζωής από τη ζωή στο δρόμο» (Pulhan H. and Numan, I, σελ. 113) τα σπίτια των εύπορων οικογενειών (κοπακ-κονάκια/ αρχοντικά), έτειναν να μοιάζουν με μικρά κάστρα καθώς κτιζόνταν πίσω από ψηλούς αυλότοιχους γύρω από μια κεντρική αυλή.

5.2. Η κεντρομόλος οργάνωση του χώρου του αρχοντικού, ο προσανατολισμός δηλαδή όλων των χώρων προς την κατεύθυνση του εσωτερικού κήπου, δηλώνει την προσπάθεια προστασίας της ιδιωτικής ζωής από δημόσια θέα. Το μεγάλο μέγεθος του σπιτιού δηλώνει ότι στο εσωτερικό του έμεναν πολλοί άνθρωποι ταυτόχρονα καθώς φιλοξενούσε (όπως ήταν σύνηθες το 19ο αιώνα) τα μέλη διαφορετικών γενιών της ίδιας οικογένειας (παιδιά, εγγόνια, γονείς, παππούδες).

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 6

Όνομα δραστηριότητας:

Χρυσάλινιώτισσα – Κέντρο Χειροτεχνίας

6.1. πετρόκτιστο - κίτρινη τοπική πέτρα (πουρόπετρα)

με αρμό ασβέστη (ισόδομος λιθοδομή):

A / ασβεστωμένα τούβλα από πλιθάρι: B / A B Γ

ασβεστωμένο πετρόκτιστο με πηλό: Γ.

6.2. Διάφοροι καλλιτέχνες χρησιμοποιούν τους χώρους του Κέντρου Χειροτεχνίας στη Χρυσάλινιώτισσα. Σε αυτούς περιλαμβάνονται αργυροχόος, τεχνίτες γυαλιού, γλύπτες ξύλου, συντηρητής παλαιών επίπλων, κατασκευαστής κούκλων, συσκευαστής αρωματικών βοτάνων.

Χρυσάλινιώτισσα: Απαντήσεις - εισηγήσεις για το Τετράδιο Εργασιών για παιδιά 14 – 16 χρόνων

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

Όνομα δραστηριότητας:

Χρυσάλινιώτισσα –

Μπροστά από την Πύλη Αμμοχώστου

1.1. Η Οδός Αμμοχώστου / Ταχτ-ελ-Καλέ και η Οδός Ερμού είναι μέρος του εμπορικού άξονα που διέσχιζε, από τα ανατολικά στα δυτικά, την εντός των τειχών πόλη. Στον άξονα αυτό εξελισσόταν ένα μεγάλο μέρος της κοινωνικής, εμπορικής και διοικητικής δραστηριότητας της πόλης. Αργότερα η οικονομική και κοινωνική ζωή επεκτάθηκε στον άξονα από το βόρειο στο νότιο μέρος της πόλης. Κατά

μήκος των δύο αυτών αξόνων οργανώνονταν παζάρια και ανοιχτές αγορές (το παζάρι των υφαντών, το παζάρι των γυναικών, των σιδεράδων κλπ.).

1.2. Καθοδόν προς το τέμενος είναι δυνατόν να προσέξουμε τα διώροφα και μονώροφα σπίτια που κολλημένα το ένα στο άλλο δεσπόζουν στην περιοχή. Ορισμένα από αυτά χρησιμοποιούνταν ή ακόμη χρησιμοποιούνται ως καταστήματα ή εργαστήρια ή για άλλους εμπορικούς σκοπούς.

1.3. Οι ψηλές, πλατιές πόρτες μπροστά από τα κτήρια μαρτυρούν ότι αυτά χρησιμοποιούνταν για εμπορικούς σκοπούς.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2

Όνομα δραστηριότητας:

Χρυσάλινιώτισσα – Τέμενος Ταχτ-ελ-Καλέ και

Ισλαμικό Σχολείο

2.1.

Κτήριο	Λειτουργία	Αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά
τέμενος	Τόπος λατρείας/ χώρος προσευχής	Ορθογώνια πετρόκτιστη κατασκευή με δίρριχτη ξύλινη στέγη. Διαθέτει μια κύρια είσοδο με τρεις καμάρες σε κάθε πλάγια είσοδο
μιναρές	Παραδοσιακά η κλήση προς τους πιστούς για προσευχή γίνεται από το ύψος του μιναρέ.	Κυλινδρική πετρόκτιστη κατασκευή, με μπαλκόνι και κωνική στέγη.
ισλαμικό σχολείο	Τα παιδιά διδάσκονταν το Κοράνι.	Ορθογώνιο κτήριο με δίρριχτη ξύλινη στέγη.

2.2. Η παρουσία του τεμένους στην περιοχή μαρτυρεί την παρουσία μουσουλμάνων κατοίκων (Τουρκοκύπριοι) στη γύρω περιοχή.

2.3. Περπατώντας γύρω από το τετράγωνο δίπλα από το τέμενος κινούμαστε μέσα από στενούς πεζόδρομους. Τα κτήρια κατά μήκος των δρόμων κατά κύριο λόγο χρησιμοποιούνται ως κατοικίες και έχουν ανακαινισθεί πρόσφατα, δεχόμενα μετατροπές ώστε να προσαρμοστούν στη σύγχρονη χρήση διατηρώντας παράλληλα τα αρχικά και μοναδικά τους χαρακτηριστικά.

2.4. Ορισμένα παιδιά δυνατόν να ήθελαν να ζήσουν σε μια τέτοια περιοχή λόγω της ησυχίας και της ηρεμίας που τη διακρίνει αλλά και λόγω του ότι θα μπορούσαν να αναπτύξουν στενές σχέσεις με τους γείτονές τους. Για τους ίδιους ακριβώς λόγους, ορισμένα παιδιά, είναι δυνατόν να απορρίπτουν την ιδέα να ζήσουν σε μια τέτοια περιοχή καθώς προσλαμβάνουν τις στενές σχέσεις με τους γείτονες ως απειλή για την ιδιωτική τους ζωή. Ένα σημαντικό πλεονέκτημα της περιοχής είναι η γειτνίασή της με το κέντρο της πόλης. Την ίδια στιγμή η έλλειψη χώρων στάθμευσης είναι σημαντικό της μειονέκτημα.

Η Λευκωσία σάς Καλεί

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3

Όνομα δραστηριότητας:
Χρυσαινιώτισσα – Οδός Ερμού

3.1. Σύγχρονα επαγγέλματα	Παλαιότερα επαγγέλματα
Τεχνίτες χαλκού και σιδήρου, έμποροι επίπλων, καταστηματάρχες (καφετζής, εστιάτορας, περιπτεράς), τεχνίτες (ξύλου, γυαλιού, αγιογράφοι).	επιλοποιοί και τεχνίτες ξύλου, τσαγκαράδες, αγγειοπλάστες, σιδεράδες, χαλκοματάδες, καλατζήδες κλπ.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 4

Όνομα δραστηριότητας:
Χρυσαινιώτισσα – Εκκλησία της Χρυσαινιώτισσας

- 4.2. Η παρουσία ενός τεμένους και μιας εκκλησίας στην ίδια γειτονιά μαρτυρεί ότι άνθρωποι διαφορετικής θρησκείας (χριστιανοί και μουσουλμάνοι) αλλά και γλωσσικής ή εθνοτικής καταγωγής ζούσαν μαζί, στη Λευκωσία, ακόμη και σε περιοχές με κυρίως χριστιανικό ή μουσουλμανικό πληθυσμό. Σήμερα δεν ζουν μουσουλμάνοι (Τουρκοκύπριοι) στη Χρυσαινιώτισσα. Η έκρυθμη πολιτική κατάσταση οδήγησε στη διαίρεση της πόλης και το βίαιο διαχωρισμό των δύο κύριων της κοινοτήτων.
- 4.3. Σύγκριση Εκκλησίας Χρυσαινιώτισσας και Τεμένους Ταχτ-ελ-Καλέ: Και τα δύο κτήρια είναι

χώροι λατρείας. Είναι χτισμένα με κίτρινη παραδοσιακή πέτρα. Η εκκλησία έχει μια πιο σύνθετη κατασκευή ενώ το τέμενος είναι ένα απλό ορθογώνιο κτίσμα. Και στα δύο υπάρχει προσκολλημένο ένα κτήριο πύργος (καμπαναριό/μιναρές) με παράλληλη λειτουργία. Και τα δύο κτήρια έχουν μια κεντρική είσοδο στην οποία δεσπόζουν κολώνες και αψίδες. Το τέμενος είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα Οθωμανικής τέχνης ενώ η εκκλησία συνδυάζει γοτθικά και βυζαντινά αρχιτεκτονικά στοιχεία. Η εκκλησία έχει σκεπή με τρούλο ενώ το τέμενος ξύλινη δίρριχτη στέγη. Και τα δύο κτήρια περιβάλλονται από κήπο ωστόσο δίπλα από την εκκλησία δεν υπάρχει σχολείο κάτι που συμβαίνει στην περίπτωση του τεμένους.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 5

Όνομα δραστηριότητας:
Χρυσαινιώτισσα – Αρχοντικό Αξιοθέας / Τουφεξή

5.1. **Δομικά υλικά:** κίτρινη τοπική πέτρα, ξύλο, σίδηρος, κεραμίδια.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 6

Όνομα δραστηριότητας:
Χρυσαινιώτισσα – Κέντρο Χειροτεχνίας

6.1. Διάφοροι καλλιτέχνες χρησιμοποιούν τους χώρους του Κέντρου Χειροτεχνίας στη Χρυσαινιώτισσα. Σε αυτούς περιλαμβάνονται αργυροχόος, τεχνίτες γυαλιού, γλύπτες ξύλου, συντηρητής παλαιών επίπλων, κατασκευαστής κούκλων, συσκευαστής αρωματικών βοτάνων.

6.2. Το αρχικό σπίτι και η αυλή του μετατράπηκαν σε ένα κέντρο χειροτεχνίας, ένα σύμπλεγμα με ιδιωτικά συνδεδεμένα εργαστήρια και προσανατολισμό προς την κεντρική αυλή. Το αποτέλεσμα είναι ένα σύγχρονο εμπορικό κέντρο πλήρως όμως εναρμονισμένο με τον ιστορικό και αστικό χαρακτήρα της Χρυσαινιώτισσας. Επομένως και ο στόχος έχει υλοποιηθεί.

6.3. Τα παιδιά καλούνται να πουν την άποψή τους και να τη στηρίξουν με επιχειρήματα.

Αραπαχμέτ: Απαντήσεις - εισηγήσεις του Τετραδίου Εργασιών για παιδιά 11–12 χρόνων

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

Όνομα δραστηριότητας:

Προχωρώντας κατά μήκος των Τειχών της Λευκωσίας

1.1. Η βρύση είναι μια οκταγωνική δομή.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2

Όνομα δραστηριότητας:

Προχωρώντας κατά μήκος των Τειχών της Λευκωσίας (συνέχεια)

2.1. Ομοιότητες ανάμεσα στα σπίτια: Είναι κολλημένα το ένα στο άλλο, οι είσοδοί τους βλέπουν στο δρόμο, έχουν μπαλκόνια, δεν έχουν κήπο.

2.2. 1913/1917/1931: Οι ημερομηνίες αναφέρονται στο έτος κατασκευής των σπιτιών.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3

Όνομα δραστηριότητας:

Αραπαχμέτ

3.1. Τα σπίτια σε αυτή τη γειτονιά είναι χτισμένα πολύ κοντά το ένα στο άλλο. Οι δρόμοι ανάμεσα στα σπίτια είναι πολύ στενοί.

3.2. Πλεονεκτήματα: Στενές σχέσεις με τους γείτονες, ζουν σε όμορφα σπίτια κοντά στο κέντρο της πόλης, ήσυχη περιοχή...

3.3. Προβλήματα: Στενές σχέσεις με τους γείτονες, δεν είναι εύκολο να πλησιάσει αυτοκίνητο, δεν υπάρχουν πολλοί χώροι στάθμευσης γύρω...

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 4

Όνομα δραστηριότητας:

Αραπαχμέτ – Παναγία της Τύρου

4.1. Η παρουσία της Αρμένικης Εκκλησίας είναι μια πρόσθετη ένδειξη για τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της Λευκωσίας. Για αιώνες άνθρωποι με διαφορετική εθνοτική, θρησκευτική ή/ και γλωσσική καταγωγή ζούσαν μαζί στη Λευκωσία.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 5

Όνομα δραστηριότητας:

Αραπαχμέτ – Το Αρχοντικό του Ντερβίς Πασά

5.2. Υλικά που χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή του αρχοντικού: ξύλο, σίδηρος, τοπική κίτρινη πέτρα, κεραμίδια, γύψος, πλίθινα τούβλα, πηλός.

5.3. Η γυναίκα – κούκλα παρουσιάζεται να ετοιμάζει το τραπέζι για γεύμα ή δείπνο.

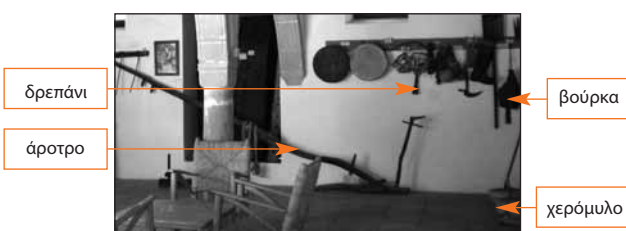
5.4. Μαγειρικά σκεύη που χρησιμοποιούμε σήμερα: πιάτα, κουτάλια, μπρίκι...

5.5. α. Στο σημείο αυτό τα παιδιά μπορούν να χρησιμοποιήσουν ελεύθερα τη φαντασία τους.

β. Το συγκεκριμένο αντικείμενο είναι μαγκάλι, χρυσίμειε ως σόμπα – έκαιγαν σε αυτό κάρβουνα για να ζεσταίνουν το δωμάτιο ή για να μαγειρεύουν.

γ. Είναι κατασκευασμένο από χαλκό.

5.6.

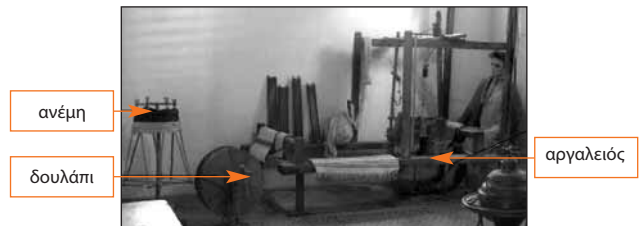
5.7. Γενικά δε χρησιμοποιούμε σήμερα τα εργαλεία αυτά καθώς αγοράζουμε έτοιμα τα υφάσματα και τα ρούχα που χρειαζόμαστε. Ωστόσο, ορισμένοι χρησιμοποιούν τα εργαλεία αυτά για την ύφανση παραδοσιακών υφαντών.

Η Λευκωσία σάς Καλεί

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 6

Όνομα δραστηριότητας:
Αραπαχμέτ - Αγροτικά Εργαλεία

6.1.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 7

Όνομα δραστηριότητας:
Αραπαχμέτ - Μέσα στο Αρχοντικό του Ντερβίς Πασά

7.1. Ενδυμασία νύφης: νυφικό, βέλο
Ενδυμασία γαμπρού: φέσι, άσπρο πουκάμισο,
σκούρο γιλέκο, βράκα, ψηλές κάλτσες, μαντήλι.

7.2. Το δωμάτιο έμενε ζεστό με τη βοήθεια του μαγκαλιού.

7.3. Αντικείμενα που τοποθετήθηκαν αργότερα στο δωμάτιο: οι πρίζες, τα σύρματα, οι λάμπες, οι διακόπτες.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 8

Όνομα δραστηριότητας:
Στο εσωτερικό του Αρχοντικού του Ντερβίς Πασά

8.1. Μόνο άντρες χρησιμοποιούσαν το κεντρικό δωμάτιο
8.2. Έπιναν τσάι και καφέ.

8.3. Περνούσαν το χρόνο τους συζητώντας, απολαμβάνοντας τον καφέ τους και καπνίζοντας ναργιλέ.

8.4. α. Δεν έχουμε χωριστά δωμάτια για γυναίκες και άντρες.
β. Γενικά δεν υπάρχουν τέτοιοι χώροι ωστόσο ορισμένες φορές, συνήθως σε χωριά, δε βλέπουμε πολλές γυναίκες σε χώρους που πηγαίνουν άντρες (παραδοσιακά καφενεία).

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 9

Όνομα δραστηριότητας:
Αραπαχμέτ - Το Τέμενος Αραπαχμέτ

9.2. Η παρουσία των τάφων είναι ένδειξη ότι συνήθιζαν να θάβουν τους νεκρούς τους σε νεκροταφεία δίπλα από λατρευτικούς χώρους.

9.3. Στη φωτογραφία φαίνεται μια βρύση. Είναι χτισμένη δίπλα από το τέμενος διότι κάθε μουσουλμάνος προτού μπει στο τέμενος για να προσευχηθεί θα πρέπει να πλύνει τα χέρια, τους ώμους, τα πόδια, κεφάλι και το σβέρκο του με τρεχούμενο νερό.

Αραπαχμέτ: Απαντήσεις - εισηγήσεις του Τετραδίου Εργασιών για παιδιά 14-16 χρόνων

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

Όνομα δραστηριότητας:

Αραπαχμέτ – Περπατώντας κατά μήκος των Τειχών

1.1. Η παρουσία της βρύσης είναι ένδειξη ότι μερικές δεκαετίες παλαιότερα (μέχρι τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα) δεν υπήρχε κεντρική διανομή νερού σε όλα τα σπίτια της πόλης. Για τούτο το λόγο οι άνθρωποι θα έπρεπε να προμηθεύονται νερό για τις ανάγκες των σπιτιών τους από δημόσιες βρύσες ή πηγάδια.

1.2. Σήμερα δεν έχουμε δημόσιες βρύσες διότι κάθε σπίτι είναι συνδεδεμένο με το κεντρικό σύστημα υδροδότησης.

1.3. Η πολυτέλεια και το μέγεθος των σπιτιών είναι ένδειξη της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης των αρχικών ιδιοκτητών τους.

1.4. Τα σπίτια αυτά αναπαλαιώθηκαν λόγω της σημαντικής τους ιστορικής και αρχιτεκτονικής αξίας.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2

Όνομα δραστηριότητας:

Αραπαχμέτ – Προχωρώντας κατά μήκος των Τειχών

2.1. Οι χρονολογίες παραπέμπουν στα έτη που κτίστηκαν τα σπίτια

2.2. α. Η τάφος κατασκευάστηκε ως μέρος του αμυντικού συστήματος της πόλης. Τα επιτιθέμενα στρατεύματα κινούμενα μέσα στην τάφο αποτελούσαν

εύκολο στόχο για τους υπερασπιστές της πόλης.

β. Σήμερα, μέρος της τάφρου χρησιμοποιείται σαν χώρος στάθμευσης. Ένα άλλο μέρος ως πάρκο. Ένα μεγάλο μέρος είναι μέρος της πράσινης γραμμής και είναι γεμάτο σκουπίδια και άχρηστα υλικά.

γ. Η τάφος θα μπορούσε να μετατραπεί σε πάρκο ειρήνης, μέρος της ζώνης συνεργασίας ανάμεσα σε Τουρκοκύπριους και Ελληνοκύπριους.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3

Όνομα δραστηριότητας:

Αραπαχμέτ – Περιδιαβάζοντας στα σοκάκια

3.1. Η περιοχή συντίθεται από στενούς πεζόδρομους οι οποίοι χαρακτηρίζονται από τα κολλημένα το ένα στο άλλο σπίτια τα οποία διατηρούν την ανθρώπινη τους χωρική κλίμακα και ποιότητα. Στους δρόμους δεσπόζουν τα παραδοσιακά σπίτια τα περισσότερα εκ των οποίων είναι διώροφα και χτισμένα με πέτρα ή/και πλιθιάρι.

3.2. Οι κάτοικοι αυτών των σπιτιών πολύ πιθανόν να διατηρούσαν πολύ στενές σχέσεις με τους γείτονες τους και μάλιστα σε τέτοιο βαθμό που να εξέτετε την ιδιωτική τους ζωή. Οι στενοί δρόμοι ήταν (και εξακολουθούν να είναι) εμπόδιο για τα οχήματα (μεγάλα οχήματα είναι πολύ δύσκολο να φθάσουν κοντά στα σπίτια). Δεν υπήρχαν πολλοί δημόσιοι χώροι ούτε ανοιχτοί χώροι για να παίζουν τα παιδιά.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 4

Όνομα δραστηριότητας:

Αραπαχμέτ – Παναγία της Τύρου

4.1. Τι μπορούμε να δούμε βρισκόμενοι μπροστά από την είσοδο στο χώρο: μια οξυκόρυφη αψίδα, συμμετρική είσοδος, κολώνες στα πλαϊνά, σιδερένια πόρτα.

4.2. Η παρουσία της Αρμένικης Εκκλησίας είναι μια πρόσθετη ένδειξη για τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της Λευκωσίας. Για αιώνες άνθρωποι με διαφορετική εθνοτική, θρησκευτική ή/και γλωσσική καταγωγή ζούσαν μαζί στη Λευκωσία.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 5

Όνομα δραστηριότητας:

Αραπαχμέτ – Το Αρχοντικό του Ντερβίς Πασά

5.1. Δομικά υλικά που χρησιμοποιήθηκαν στην κατασκευή του σπιτιού: τοπική κίτρινη πέτρα, κεραμίδια, πλιθιάρι, γύψος, σίδηρος, πυλός.

5.2. Το μέγεθος του σπιτιού είναι ενδεικτικό της καλής κοινωνικοοικονομικής κατάστασης του αρχικού ιδιοκτήτη του.

5.3. Αρχοντικό Αξιοθέας/Τουφεξή, Αρχοντικό Καδή Μεντές, Το Αρχοντικό του Χατζηγιωργάκη Κορνέσιου ...

Η Λευκωσία σάς Καλεί

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 6

Όνομα δραστηριότητας:

Το Αρχοντικό του Ντερβίς Πασά –
Στο εσωτερικό του Αρχοντικού

6.1. Η γυναικεία φιγούρα παρουσιάζεται να ετοιμάζει το τραπέζι για δείπνο ή γεύμα.

6.2.

Αντικείμενο	Χρήση
Πιάτο	Φαγητό / Διακοσμητικό
Μπρίκι	Ψήσιμο καφέ
Κασαρόλα	Μαγείρεμα
Καζάνι	Βράσιμο του νερού/ πλύσιμο ρούχων

6.3. α. Στο σημείο αυτό τα παιδιά μπορούν να χρησιμοποιήσουν ελεύθερα τη φαντασία τους.

β. Το συγκεκριμένο αντικείμενο είναι μαγκάλι, χρησίμευε ως σόμπα – έκαιγαν σε αυτό κάρβουνα για να ζεσταίνουν το δωμάτιο ή για να μαγειρεύουν.
γ. Είναι κατασκευασμένο από χαλκό.

6.4. Δες άσκηση 6.1. στο τετράδιο για τα παιδιά 11 – 12 χρόνων.

6.5. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη παράσταση, οι γυναίκες στη συγκεκριμένη περίοδο περνούσαν το χρόνο τους υφαίνοντας. Με τον τρόπο αυτό συνεισέφεραν στην οικονομία του σπιτιού.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 7

Όνομα δραστηριότητας:

Αρχοντικό του Ντερβίς Πασά – Αγροτικά εργαλεία

7.1. α. **Ζυγός:** Ξύλινη δοκός, με την οποία έζευαν δύο ζώα για το όργωμα. Την τοποθετούσαν πάνω στον αυχένα των ζώων και τη σταθεροποιούσαν με τις σιδερένιες "ζεύλες" και τις "λιμνιστήρες" φτιαγμένες από δέρμα βοδιού ή (λουρικών).

β. **Άροτρο:** Γεωργικό εργαλείο με μια ή περισσότερες αιχμηρές και βαριές προεξοχές για το όργωμα της γης πριν τη σπορά. Συνήθως το έσερναν ζώα.

γ. **Αναβολέας:** Μεταλλικός κρίκος ο οποίος κρέμεται από τη σέλα. Χρησιμεύει στον αναβάτη για να ανέβει πάνω στη ράχη του ζώου.

δ. **Βούρκα:** Δερμάτινο σακίδιο των βοσκών.

ε. **Χειρόμυλο:** Εργαλείο αποτελούμενο από δύο στρογγυλές πλάκες που χρησιμοποιείτο για το άλεσμα (θραύση) σπόρων.

ζ. **Δρεπάνι:** Καμπυλωτό, αιχμηρό εργαλείο το οποίο κρατούσαν στο χέρι και θέριζαν

7.2. **Παλαιότερα χρόνια:** η πετρόκτιστη βρύση και το πηγάδι. **Σήμερα:** η μεταλλική βρύση.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 8

Όνομα δραστηριότητας:

Στο Αρχοντικό του Ντερβίς Πασά

8.1. Ενδυμασία νύφης: νυφικό, βέλο

Ενδυμασία γαμπρού: φέσι, άσπρο πουκάμισο, σκούρο γιλέκο, βράκα, ψηλές κάλτσες, μαντήλι.

8.2. Το ανοιχτό Κοράνι δίπλα από το κρεβάτι δείχνει τη σημασία της θρησκείας στη ζωή του ζευγαριού.

8.3. Το μπρίκι κι ο ναργιλές χρησιμοποιούνται και σήμερα.

8.4. Το γεγονός ότι στο κεντρικό δωμάτιο συναντάμε μόνο αντρικές κούκλες σχετίζεται με το χαμηλότερο στάτους το οποίο αποδιδόταν στις γυναίκες. Οι άντρες μπορούσαν να έχουν σοβαρές συζητήσεις μόνο με άλλους άντρες.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 9

Όνομα δραστηριότητας:

Αραπαχμέτ – Το Τέμενος της Αραπαχμέτ

9.1. Το συγκεκριμένο τέμενος είναι απόδειξη της παρουσίας μουσουλμανικής κοινότητας στην ντός των τειχών πόλη της Λευκωσίας.

9.3. **Τρία στοιχεία της Οθωμανικής αρχιτεκτονικής:**

- οι καμπυλόσχημες αψίδες
- οι θόλοι
- ο κυλινδρικός μιναρές

9.4. **Στη φωτογραφία φαίνεται μια βρύση.**

Είναι χτισμένη δίπλα από το τέμενος διότι κάθε μουσουλμάνος προτού μπει στο τέμενος για να προσευχηθεί θα πρέπει να πλύνει τα χέρια, τους ώμους, τα πόδια, το κεφάλι και το σβέρκο του με τρεχούμενο νερό.

9.5. Η παρουσία των τάφων είναι ένδειξη ότι συνήθιζαν να θάβουν τους νεκρούς τους σε νεκροταφεία δίπλα από λατρευτικούς χώρους.

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗ

Οι δραστηριότητες που προτείνονται να γίνουν στην τάξη μετά την επίσκεψη είναι σχεδιασμένες κατά τέτοιον τρόπο ώστε να βοηθούν τα παιδιά να διευρύνουν τις γνώσεις, να ενισχύσουν τη δημιουργικότητα και την εφευρετικότητά τους, να ερευνήσουν και να συλλέξουν

περισσότερες πληροφορίες αναφορικά με θέματα τα οποία εθίγησαν στη διάρκεια της επίσκεψης. Εάν το επίπεδο και ο διαθέσιμος χρόνος το επιτρέπουν οι συγκεκριμένες δραστηριότητες είναι δυνατόν να πάρουν τη μορφή μικρών σχεδιασμένων δράσεων (projects).

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1

Όνομα δραστηριότητας:

- Υπόδυση ρόλων:** – Ταξιδιώτες και ντόπιοι το 1573
– Βυρσοδέψες και Φρουροί των Πυλών το 1810
– Βρετανοί αξιωματούχοι το 1920
– Πολίτες του σήμερα

Στόχος:

Τα παιδιά να χρησιμοποιήσουν τις γνώσεις που έχουν αποκτήσει μέσα σε συγκεκριμένα πλαίσια.

Σύντομη περιγραφή της δραστηριότητας – Διαδικασία:

1. Προμηθεύουμε τα παιδιά με μικρά σε έκταση σενάρια. Ζητάμε από κάθε ομάδα να διαβάσει το σενάριο της. Στη συνέχεια, κάθε ομάδα, χωρίζεται σε δύο μικρότερες και γράφουν ένα φανταστικό διάλογο στη βάση του σεναρίου που τους έχει δοθεί.
2. Τα παιδιά παρουσιάζουν τους διαλόγους μπροστά στην τάξη.

Μεθοδολογία:

Τα παιδιά εργάζονται σε μικρές ομάδες.

Πηγές:

Σενάριο 1ο: Ταξιδιώτες και ντόπιοι το 1573

Ομάδα Α: Φανταστείτε ότι είστε ταξιδιώτες και πραγματοποιείτε επίσκεψη στην Κύπρο το 1573. Αυτή είναι η δεύτερη φορά που επισκέπτεστε το νησί. Επισκεφθήκατε και το 1560 τη Λευκωσία. Τότε σας προκάλεσε μεγάλο θαυμασμό το πολύ όμορφο μοναστήρι των Δομινικανών. Φθάνοντας (το 1573) στο σημείο όπου βρισκόταν το μοναστήρι, απορείτε γιατί δεν υπάρχει τίποτα σήμερα εδώ. Ζητάτε πληροφορίες από ορισμένους ντόπιους περαστικούς. Οι ντόπιοι σας ενημερώνουν ότι πολλά πράγματα έχουν αλλάξει στην Κύπρο από το 1560.

Ομάδα Β: Φανταστείτε ότι είστε ντόπιοι εμπορευόμενοι και πηγαίνετε στη Λευκωσία για να πουλήσετε τα εμπορεύματά σας στο παζάρι. Καθώς ετοιμάζεστε να εισέλθετε στην πόλη μέσω της πύλης Πάφου συναντάτε μερικούς ξένους οι οποίοι ψάχνουν το μοναστήρι των Δομινικανών. Τους ενημερώνονται ότι πολλά πράγματα έχουν αλλάξει στην Κύπρο τα τελευταία χρόνια. Καταρχήν, χτίστηκαν τα Ενετικά Τείχη γύρω στο 1568-69.

Για αμυντικούς σκοπούς το μοναστήρι των Δομινικανών – μαζί με άλλα κτήρια τα οποία είχαν μείνει έξω από τα τείχη – κατεδαφίστηκε. Στην περιοχή όπου βρισκόταν το μοναστήρι βρίσκεται η Πύλη Πάφου. Επιπρόσθετα τους ενημερώνετε ότι το νησί άλλαξε χέρια μετά την κατάκτησή του το 1571 από τους Οθωμανούς.

Σενάριο 2ο: Βυρσοδέψες και Φρουροί των Πυλών το 1810

Ομάδα Α: Φανταστείτε ότι είστε βυρσοδέψες, ασχολείστε δηλαδή με την κατεργασία δέρματος. Για τους σκοπούς του επαγγέλματός σας χρειάζεται να προμηθευτείτε ορισμένες ουσίες (οι οποίες μυρίζουν πολύ άσχημα) αλλά και πολύ νερό προκειμένου στη συνέχεια να τις ξεβγάξετε από τα δέρματα. Επιπρόσθετα έχετε ανάγκη το νερό ώστε να μουλιάσετε τα δέρματα. Για τούτο ακριβώς το λόγο εργάζεστε πάντα κοντά στο ποτάμι. Έχετε εντοπίσει ένα πολύ καλό μέρος, ακριβώς έξω από την Πύλη Πάφου και είστε έτοιμοι να αρχίσετε δουλειά. Καθώς όμως ετοιμάζεστε βλέπετε την Φρουρά της Πύλης Πάφου να τρέχει προς το μέρος σας. Πολύ πιθανόν να σου ζητήσουν να φύγετε. Εξηγήστε τους για ποιο λόγο θέλετε να εργαστείτε στο συγκεκριμένο σημείο.

Ομάδα Β: Φανταστείτε ότι είστε μέλη της Φρουράς στην Πύλη Πάφου. Μια ηλιόλουστη μέρα, καθώς ανοίγετε την Πύλη, εντοπίζετε μερικούς βυρσοδέψες να ετοιμάζονται να πιάσουν δουλειά κοντά στο ποτάμι, έξω από την Πύλη Πάφου. Τρέχετε προς το μέρος τους και τους ζητάτε να φύγουν. Τους εξηγείτε ότι λόγω της δυσάρεστης μυρωδιάς που αναδύουν οι ουσίες που χρησιμοποιούν δεν είναι δυνατό να τους επιτρέψετε να εργαστούν εκεί. Τους παροτρύνετε να πάνε στον Ταμπάχανα (ιδιαίτερη τοποθεσία όπου γινόταν η επεξεργασία του δέρματος) μερικές εκατοντάδες μέτρα πιο μακριά (στη βόρεια πλευρά του σημερινού Δημόσιου Κήπου).

Σενάριο 3ο : Βρετανοί αξιωματούχοι 1920

Ομάδα Α: Φανταστείτε ότι είστε Βρετανοί αξιωματούχοι. Μόλις έχετε έρθει στην Κύπρο κι ως εκ τούτου δε γνωρίζετε την περιοχή πάρα πολύ καλά. Πρώτη σας αποστολή είναι να ετοιμάσετε την υποδοχή του νέου κυβερνήτη ο οποίος πρόκειται να φθάσει στο νησί μέσα

Η Λευκωσία σάς Καλεί

στις επόμενες λίγες βδομάδες. Η εισήγησή σας είναι ο κυβερνήτης να μπει στην πόλη από την Πύλη Αμμοχώστου η οποία είναι η μεγαλύτερη και η πιο όμορφη από τις τρεις πύλες που διαθέτει η πόλη. Ορισμένοι άλλοι αξιωματούχοι, οι οποίοι βρίσκονται στην Κύπρο για περισσότερα χρόνια, έχουν διαφορετική άποψη. Εξηγήστε τους την ιδέα σας και προσπαθήστε να τους πείσετε.

Ομάδα Β: Φανταστείτε ότι είστε Βρετανοί αξιωματούχοι που μαζί με κάποιους άλλους συναδέλφους σας προετοιμάζετε την υποδοχή του νέου Κυβερνήτη ο οποίος φθάνει τις επόμενες λίγες βδομάδες. Υπάρχουν τρεις διαφορετικοί τρόποι για να μπει κάποιος στην πόλη: είτε μέσα από τις πύλες Αμμοχώστου ή Κερύνειας είτε χρησιμοποιώντας το δρόμο δίπλα από την Πύλη Πάφου (η Πύλη Πάφου σταμάτησε να λειτουργεί ως είσοδος από το 1878). Εισήγησή σας είναι ο Κυβερνήτης να χρησιμοποιήσει το δρόμο δίπλα από την Πύλη Πάφου. Είναι πιο πλατύς δρόμος και η άμαξα του Κυβερνήτη μπορεί να περάσει πολύ πιο εύκολα. Οι συνάδελφοι που μόλις έφθασαν στο νησί και δεν ξέρουν πολύ καλά την περιοχή προτείνουν ο Κυβερνήτης να χρησιμοποιήσει την Πύλη Αμμοχώστου. Εξηγήστε τους την ιδέα σας και προσπαθήστε να τους πείσετε.

Σενάριο 4ο : Πολίτες του σήμερα

Ομάδα Α: Φανταστείτε ότι είστε πολίτες της Λευκωσίας σήμερα. Αγαπάτε την πόλη σας και συχνά κάνετε τον περίπατό σας στην εντός των τειχών πόλη. Σήμερα έχετε μαζί σας μερικούς φίλους οι οποίοι δε γνωρίζουν και τόσο καλά την ιστορία της πόλης. Καθώς περνάτε από την Πύλη Πάφου τους εξηγείτε ότι η περιοχή αποκαταστάθηκε πριν μερικά χρόνια. Όλοι πιστεύετε ότι παρά το ότι η αποκατάσταση έγινε πολύ καλά θα μπορούσε να βελτιωθεί. Εισηγηθείτε τρόπους να βελτιωθεί η περιοχή γύρω από την Πύλη Πάφου.

Ομάδα Β: Φανταστείτε ότι είστε πολίτες της Λευκωσίας σήμερα. Ζείτε σε μια περιοχή έξω από τα τείχη και δε γνωρίζετε την ιστορία της πόλης και τόσο καλά. Σήμερα είστε παρέα με μερικούς φίλους οι οποίοι γνωρίζουν την ιστορία των μνημείων. Καθώς περνάτε δίπλα από την Πύλη Πάφου, οι φίλοι σας, σάς μιλούν για την αποκατάσταση των τειχών της Πόλης η οποία έγινε πριν μερικά χρόνια. Όλοι πιστεύετε ότι παρά το ότι η αποκατάσταση έγινε πολύ καλά θα μπορούσε να βελτιωθεί. Εισηγηθείτε τρόπους να βελτιωθεί η περιοχή γύρω από την Πύλη Πάφου.

Αναφορές για περισσότερη μελέτη:

George Jeffery : «A description of the historic monuments of Cyprus» (Nicosia, 1918).
Αγνή Μιχαηλίδου «Χώρα, η Παλιά Λευκωσία» (Λευκωσία, 1977).

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2

Όνομα δραστηριότητας:

Μάθε για τους Ενετούς

Στόχος:

Να αποκτήσουν ιστορικές γνώσεις

Σύντομη περιγραφή της δραστηριότητας –

Διαδικασία:

- Η/ο εκπαιδευτικός χωρίζει την τάξη σε ομάδες των τεσσάρων.
- Αναθέτει σε κάθε ομάδα να μελετήσει ένα θέμα που να έχει σχέση είτε γενικά με τους Ενετούς είτε ειδικότερα με την παρουσία τους στην Κύπρο.
- Προτεινόμενα θέματα:
  - Το σύστημα διακυβέρνησης των Ενετών στη Βενετία, στην Κύπρο ή την Κρήτη
  - Οι κατακτήσεις των Ενετών στο χώρο της Μεσογείου
  - Η Οθωμανική κατάκτηση της Κύπρου
  - Η Βασίλισσα της Κύπρου Αικατερίνη Κορνάρο
  - Λογοτεχνία και Τέχνη στην Κύπρο την Περίοδο των Ενετών
- Τα παιδιά καλούνται να ετοιμάσουν μια παρουσίαση της εργασίας τους και να την παρουσιάσουν στην τάξη.

Μεθοδολογία:

Τα παιδιά εργάζονται είτε ατομικά είτε σε μικρές ομάδες.

Πηγές (ενδεικτικά):

1. Arbel, B., 2000, Cyprus, the Franks and Venice, 13th–16th Centuries
2. Arbel, B., «Η Κύπρος υπό Ενετική κυριαρχία», in Theodoros Papadopoulos (ed) Ιστορία της Κύπρου Δ', Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', Nicosia, 1995, pp 455 – 536.
3. Haggard, H. R., 1901, A Winter Pilgrimage: Being an Account of Travels through Palestine, Italy and the Island of Cyprus, accomplished in the year 1900. London.
4. Jeffery, G., 1918, A Description of the Historic Monuments of Cyprus. Nicosia.
5. Jennings, R. C., 1993, Christians and Muslims in Ottoman Cyprus and the Mediterranean World 1571–1640. New York.
6. Newman, P., (1940), "A Short History of Cyprus", Longmans, Green & Co., London.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3

Όνομα δραστηριότητας:

Ξαναδημιουργώντας τα Ενετικά Τείχη της Λευκωσίας

Στόχος:

Τα παιδιά να καλλιεργήσουν δεξιότητες στο σχεδιασμό και την κατασκευή τεχνουργημάτων.

Σύντομη περιγραφή της δραστηριότητας –

Διαδικασία:

1. Η/ο εκπαιδευτικός χωρίζει την τάξη σε μικρές ομάδες. Στη συνέχεια τους ζητά να σχεδιάσουν και να κατα-

- σκευάσουν σε μινιατούρα τα Ενετικά Τείχη της Λευκωσίας ή μια από τις τρεις της πύλες.
2. Οι κατασκευές των παιδιών μπορεί να εκτεθούν σε έκθεση που θα οργανωθεί στο σχολείο.

Μεθοδολογία:

Τα παιδιά εργάζονται σε μικρές ομάδες.

Πηγές:

Χάρτης ή/ και φωτογραφίες των τειχών της Λευκωσίας. Φωτογραφίες των πυλών της Λευκωσίας.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 4

Όνομα δραστηριότητας:

Σχεδιάζοντας ένα χαρτονόμισμα του ευρώ.

Στόχος:

- να αναπτύξουν τη δεξιότητά τους στο σχεδιασμό
- να καλλιεργήσουν την ευρωπαϊκή πολιτικότητα

Σύντομη περιγραφή της δραστηριότητας –

Διαδικασία:

1. Η/ο εκπαιδευτικός χωρίζει την τάξη σε μικρές ομάδες.
2. Η/ο εκπαιδευτικός υποδεικνύει ότι ένα από τα ευρωπαϊκά χαρτονόμισμα απεικονίζει Πύλες και παράθυρα από διάφορες χώρες της Ευρώπης.
3. Τα παιδιά καλούνται να σχεδιάσουν ένα δικό τους χαρτονόμισμα Ευρώ με βάση μια από τις πύλες της

Λευκωσίας.

4. Τα σχέδια των παιδιών είναι δυνατόν να εκτεθούν σε έκθεση που θα γίνει στο σχολείο.

Μεθοδολογία:

Τα παιδιά εργάζονται σε μικρές ομάδες.

Πηγές:

Χάρτης ή/ και φωτογραφίες των τειχών της Λευκωσίας. Φωτογραφίες των πυλών της Λευκωσίας.

Αναφορές:

web site <http://www.histdialresearch.org>
http://www.euro.cy/euro/euro.nsf/dmlcoins3_en/dmlcoins3_en?OpenDocument

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 5

Όνομα δραστηριότητας:

Μαθαίνοντας για την περιοχή γύρω από την Πύλη Πάφου.

Στόχος:

Τα παιδιά να ανακαλύψουν στοιχεία συνέχειας και αλλαγής στη γύρω περιοχή.

Σύντομη περιγραφή της δραστηριότητας –

Διαδικασία:

1. Η/ο εκπαιδευτικός διανέμει σύντομα κείμενα στα οποία δίνονται περιγραφές της περιοχής γύρω από την Πύλη Πάφου σε προηγούμενες εποχές ή παρέχουν πληροφορίες σχετικές με την περιοχή.
2. Στη συνέχεια τα παιδιά καλούνται να απαντήσουν στην ερώτηση: «Τι έχει αλλάξει και τι έχει παραμείνει το ίδιο στο πέρασμα του χρόνου» ;

Μεθοδολογία:

Τα παιδιά εργάζονται σε μικρές ομάδες.

Πηγές:

George Jeffery, A description of the historic monuments of Cyprus, (Nicosia, 1918),

σελ. 29. Στη δυτική πλευρά της πόλης η πύλη του Σαν

Ντομένικο/St Domenico (σήμερα γνωστή ως Πύλη Πάφου) πολύ πιθανόν κατέχει τη θέση της μεσαιωνικής πύλης με το ίδιο όνομα. Προηγουμένως ήταν κολημένη στο φημισμένο μοναστήρι και το βασιλικό παλάτι του Σαν Ντομένικο, κτίσματα του Βασιλιά Ιάκωβου Α' το 14ο αιώνα, από τα οποία δε σώζεται ούτε ίχνος. Η πύλη έκλεισε από τους Άγγλους όταν το 1878 έκαναν τη νέα τομή στο πλευρό διαμέσου το ράμπας των κανονιών.

σελ. 47. Σε αυτή την περιοχή (δηλ. κοντά στην Πύλη Πάφου) έχει εγκατασταθεί η Ρωμαιοκαθολική Κοινότητα της Λευκωσίας. [Η εκκλησία τους] είναι το Φραγκισκανό Μοναστήρι του Τίμιου Σταυρού (Santa Croce). [Αναστηλώθηκε] το 1642. Η σύγχρονη εκκλησία [χτίστηκε] το 1900.

Étienne de Lusignan, Lusignan's Chorography an Brief General History of the Island of Cyprus (A.D. 1573), edited and translated by O. Pelosi, New York, 2000.

σελ. 20. ...στα χρόνια των Λουζινιανών Βασιλιάδων έγινε η έδρα του Αρχιεπισκόπου και του Βασιλιά και η κεφαλή ολόκληρου του νησιού ... έχει πολύ καλό κλίμα και γλυκό νερό. Είναι ένα εξαιρετικό μέρος με κήπους και φρούτα. Έξω από αυτή και πολύ κοντά το ένα στο άλλο είναι δύο χείμαρροι, ο ένας λέγεται Παιδιά και ο

Η Λευκωσία σάς Καλεί

άλλος Acqua Dolce (=Γλυκό Νερό). Kinner, Captain of East India Company. Visitor of Cyprus in 1814 in C. D. Cobham (ed), Excerpta Cypria, p. 417.

Στην πόλη μπαίνει κάποιος μέσα από τρεις πύλες, αυτής της Λάρνακας (δηλ. Αμμοχώστου), της Κερύνας (Πύλη Κερύνειας) και της Πάφου. Anne Cavendish (ed), Cyprus 1878. The Journal of Sir Garnet Wolseley, (Nicosia, 1991), p 47.

Στις 14 Αυγούστου ο Αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος επισκέφτηκε το Γούσλει.

Μου είπε ότι μερικές φορές ο γειτονικός ποταμός πλημμυρίζει και το νερό φθάνει μέχρι το ύψος του τείχους της πόλης: το 1850 το νερό όρμησε μέσα στην Πύλη Πάφου και βγήκε από την Πύλη Λάρνακας. Αγνή Μιχαηλίδου, Χώρα, η Παλιά Λευκωσία (Λευκωσία, 1977).

σελ. 15. Στα τέλη του προηγούμενου αιώνα [δηλ. το 19ου αιώνα] δεν υπήρχε τίποτα έξω από την Πύλη Πάφου πέραν του Ταμπαχανά, το παλιό βυρσοδεψείο, που βρισκόταν στο σημείο που σήμερα είναι η βόρεια πλευρά του Δημόσιου Κήπου.

σελ. 31. Δυτικά της Πύλης Πάφου, της Πόρτα San Domenico, βρίσκεται η αρχή της Οδού Βικτωρίας, ένας στενόμακρος δρόμος πνιγμένο στη σκιά που δημιουργούσαν τα διώροφα σπίτια και τα διάφορα κιόσκια. Το μυτερό καμπαναριό της Αρμένικης Εκκλησίας, το οποίο σκίζει κατακόρυφα τον ουρανό συμπληρώνει την εικόνα του παλιού δρόμου ο οποίος παραμένει σχεδόν όπως ήταν. Στο Φραγκομαχαλλά, όπως φαίνεται και από το όνομά του, έμεναν σχεδόν εξολοκλήρου ξένοι. ...Στη διάρκεια των πρώτων χρόνων της Βρετανικής Περιόδου στην περιοχή έμεναν πολλοί

Βρετανοί ...και άλλαξαν το όνομα του δρόμου σε Οδό Βικτωρίας. Όταν χτίστηκε το πρώτο κυβερνείο σε ένα λόφο κοντά στο Στρόβολο, οι Βρετανοί ένοικοι της περιοχής εγκατέλειψαν την περιοχή και μετακινήθηκαν στην περιοχή γύρω από το Κυβερνείο. Από τότε ο δρόμος κατοικήθηκε από Αρμένιους οι οποίοι δημιούργησαν τη δική τους γειτονιά γύρω από την εκκλησία τους.

σελ. 108. Το 1897, έξω από την Πύλη Πάφου, κτίστηκε το Κυβερνητικό Νοσοκομείο σε ανάμνηση του Ιωβηλαίου της Βασίλισσας Βικτωρίας.

σελ. 162. Έξω από την Πύλη Πάφου, σε απόσταση 200 μέτρα λειτουργούσε ο Ταμπαχανάς – το βυρσοδεψείο. Υπήρχαν τριάντα χαντάκια. Σε κάθε χαντάκι μπορούσαν να τοποθετηθούν περίπου τριακόσια κομμάτια δέρμα. Όταν φυσούσε δυτικός άνεμος η δυσάρεστη μυρωδιά από το βυρσοδεψείο μεταφερόταν στην πόλη. Στα 1888 όταν ανέλαβε το Δημαρχείο, το βυρσοδεψείο μεταφέρθηκε έξω από την πόλη, στα βορειοδυτικά και αργότερα στο χωριό Πυρόι.

Απαντήσεις – εισηγήσεις:

Το μοναστήρι του Αγίου Δομένικου κατεδαφίστηκε στη διάρκεια της κατασκευής των τειχών. Όταν χτίστηκαν τα τείχη δεν υπήρχαν καθόλου κτήρια έξω από την πόλη κυρίως για αμυντικούς λόγους. Μετά την Οθωμανική κατάκτηση η πόλη άρχισε σταδιακά να επεκτείνεται κι έξω από τα τείχη. Η Λατινική εκκλησία του Τιμίου Σταυρού υπάρχει ακόμη. Είναι η εκκλησία την οποία χρησιμοποιεί μέχρι σήμερα η Λατινική κοινότητα της Κύπρου. Η Λευκωσία εξακολουθεί να είναι η πρωτεύουσα και η έδρα του Αρχιεπισκόπου Κύπρου. Οι εισοδοί στην πόλη δεν είναι πλέον μόνο οι τρεις πύλες πάνω στα τείχη. Ο ποταμός (Πεδιαίος) δε διασχίζει πλέον την πόλη. Η Αρμενική Εκκλησία υπάρχει ακόμη ωστόσο ο Αρμένιος έφυγε από την Οδό Βικτωρίας.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 6

Όνομα δραστηριότητας:
Ανακεφαλαίωση

Στόχος: Τα παιδιά,
• να ανανεώσουν τις γνώσεις που έμαθαν στη διάρκεια της επίσκεψης
• να διακρίνουν τις ακριβείς ιστορικές πληροφορίες από τις ιστορικές ανακρίβειες.

Σύντομη περιγραφή της δραστηριότητας – Διαδικασία:

1. Η/ο εκπαιδευτικός διανέμει στα παιδιά το ακόλουθο κείμενο και τους ζητά να υπογραμμίσουν ό, τι θεωρούν ότι είναι λάθος ιστορική πληροφορία. Τους ζητά να δικαιολογήσουν την απάντησή τους.

Μόλις οι Ενετοί αντιλήφθηκαν ότι η Κύπρος ήταν πιθανός στόχος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας αποφάσισαν να ενισχύσουν την άμυνα του νησιού. Το πρώτο πράγμα λοιπόν που σκέφτηκαν να κάνουν ήταν να ισχυροποιήσουν την πρωτεύουσα Λευκωσία. Τα τείχη της Λευκωσίας χτίστηκαν με το αίμα και τον ιδρώτα των ντόπιων, οι οποίοι δούλευαν μέρα και νύχτα ως σκλάβοι χωρίς να πληρώνονται. Οι δώδεκα προμαχώνες πήραν το όνομα Ευγενών που έδωσαν χρήματα για την κατασκευή τους και οι τρεις πύλες ονομάστηκαν Προβετιτόρε, Πόρτα Σαιντ Ντομένικο και Πόρτα Τζούλια. Το όνομα των πυλών άλλαξε με το πέρασμα των χρόνων αλλά παρέμειναν οι πόρτες της πόλης μέχρι το 1960. Από την εποχή της κατασκευής τους και μέχρι το 1950 τα τείχη ήταν ο ευρύτερος και κυριότερος μηχανισμός άμυνας της Λευκωσίας.

Μεθοδολογία:

Τα παιδιά εργάζονται ατομικά.

Πηγές:

Το πιο πάνω κείμενο

Απαντήσεις:

Μόλις οι Ενετοί αντιλήφθηκαν ότι η Κύπρος ήταν πιθανός στόχος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας αποφάσισαν να ενισχύσουν την άμυνα του νησιού. Το πρώτο πράγμα λοιπόν που σκέφτηκαν να κάνουν ήταν να ισχυροποιήσουν την πρωτεύουσα Λευκωσία.

Τα τείχη της Λευκωσίας χτίστηκαν με το αίμα και τον ιδρώτα των ντόπιων, οι οποίοι δούλευαν μέρα και νύχτα ως σκλάβοι χωρίς να πληρώνονται. Οι δώδεκα προμαχώνες πήραν το όνομα Ευγενών που έδωσαν χρήματα για την κατασκευή τους και οι τρεις πύλες ονομάστηκαν Προβειτιτόρε, Πόρτα Σαιντ Ντομένικο και Πόρτα Τζούλια. Το όνομα των πυλών άλλαξε με το πέρασμα των χρόνων αλλά παρέμειναν οι πόρτες της πόλης μέχρι το 1960. Από την εποχή της κατασκευής τους και μέχρι το 1950 τα τείχη ήταν ο ευρύτερος και κυριότερος μηχανισμός άμυνας της Λευκωσίας.

Σ	Ε	Α	Τ	Υ	Θ	Ι	Ο	Π	Δ	Φ	Γ	Η	Ξ	Μ
Ε	Ο	Ν	Β	Υ	Ρ	Σ	Ο	Δ	Ε	Ψ	Ε	Ι	Ο	Ξ
Α	Ε	Α	Ε	Α	Γ	Η	Ι	Ο	Ε	Β	Δ	Ξ	Θ	Κ
Γ	Τ	Π	Ρ	Ο	Μ	Α	Χ	Ω	Ν	Α	Σ	Θ	Ω	Γ
Α	Φ	Α	Ι	Ε	Ε	Π	Ο	Λ	Ε	Μ	Ο	Σ	Μ	Φ
Π	Υ	Λ	Η	Γ	Σ	Α	Π	Ο	Ε	Υ	Υ	Ο	Α	Δ
Τ	Ε	Α	Ο	Υ	Α	Φ	Α	Ε	Κ	Ν	Κ	Π	Ν	Δ
Τ	Ε	Ι	Χ	Η	Ι	Ο	Ο	Τ	Ε	Α	Η	Ξ	Ο	Σ
Τ	Ν	Ω	Μ	Θ	Ω	Σ	Ρ	Υ	Γ	Ρ	Γ	Κ	Ι	Ε
Κ	Ε	Σ	Ο	Θ	Ν	Ε	Ι	Ι	Η	Τ	Ν	Ξ	Ε	Ν
Η	Τ	Η	Π	Ε	Ι	Τ	Τ	Ο	Δ	Η	Μ	Η	Ι	Ε
Ρ	Ο	Τ	Ρ	Ο	Κ	Κ	Α	Ε	Η	Η	Ι	Ε	Υ	Θ
Ο	Ι	Υ	Δ	Ι	Α	Ο	Ζ	Σ	Ι	Ρ	Δ	Η	Ο	Ο

Η Λευκωσία σάς Καλεί

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 7

Όνομα δραστηριότητας:
Ανακεφαλαίωση

Στόχος:

Τα παιδιά να επαναφέρουν γνώσεις που απέκτησαν στη διάρκεια της επίσκεψης.

Σύντομη περιγραφή της δραστηριότητας – Διαδικασία:

Ζητάμε από τα παιδιά να ανακαλύψουν τις κρυμμένες λέξεις που βρίσκονται στον πίνακα. Οι λέξεις αυτές είναι: **προμαχώνας, αναπαλαίωση, τείχη, Οθωμανοί, Ενετοί, μεσαιωνικά, άμυνα, πύλη, Ρόκκα, βυρσοδεψείο, πόλεμος, Πάφος.**

Μεθοδολογία:

Τα παιδιά εργάζονται ατομικά.

Πηγές/Υλικά:

Φωτοτυπημένα αντίγραφα του πιο πάνω πίνακα.

Απαντήσεις :

Ακόμη μερικές ιδέες:

- Ζητάμε από τα παιδιά να εργαστούν στα πλαίσια ενός προγράμματος με θέμα «Δίνοντας και πάλι ζωή στην παλαιά εντός των τειχών πόλη της Λευκωσίας. Στα πλαίσια του συγκεκριμένου προγράμματος, τα παιδιά θα μπορούσαν να προετοιμάσουν και τα ακόλουθα:

1. Μια λίστα με τα προβλήματα που οι σημερινοί κάτοικοι της πόλης αντιμετωπίζουν μαζί με εισηγήσεις για το πώς θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν αυτά τα προβλήματα.
2. Προτάσεις για το πώς θα μπορούσε να αναπτυχθεί η οικονομική ζωή στην πόλη (αναπαλαιώσεις, αλλαγή χρήσης των κτηρίων).
3. Σκέψεις για το πώς σε μια επανενωμένη πόλη, άνθρωποι διαφορετικοί ως προς τη εθνική, εθνοτική, γλωσσική, θρησκευτική και κοινωνικο-οικονομική προέλευση θα μπορούσαν μαζί στη βάση της ανοχής και του αμοιβαίου σεβασμού.

- Τα παιδιά κάνουν μια μελέτη σχετική με το Ενοποιητικό Σχέδιο Λευκωσίας.
- Οργάνωση στην τάξη μιας ανοιχτής συζήτησης με θέμα «Είναι καλή ιδέα να επιλέξει κάποιος να ζήσει στην εντός των τειχών πόλη της Λευκωσίας?».
- Να ετοιμάσουν μια παρουσίαση σχετικά με ένα από τα μνημεία που τους εντυπωσίασαν στη διάρκεια της επίσκεψης.
- Οργάνωση έκθεσης φωτογραφίας και σχεδίου με συνοδευτικά κείμενα των μαθητών.

Σημείωση:

Κάθε εκπαιδευτικός θα δουλέψει με εκείνες τις δραστηριότητες οι οποίες συνάδουν με τα χαρακτηριστικά της τάξης και των μαθητών της.

Σ	Ε	Α	Τ	Υ	Θ	Ι	Ο	Π	Δ	Φ	Γ	Η	Ξ	Μ
Ε	Ο	Ν	Β	Υ	Ρ	Σ	Ο	Δ	Ε	Ψ	Ε	Ι	Ο	Ξ
Α	Ε	Α	Ε	Α	Γ	Η	Ι	Ο	Ε	Β	Δ	Ξ	Θ	Κ
Γ	Τ	Π	Ρ	Ο	Μ	Α	Χ	Ω	Ν	Α	Σ	Θ	Ω	Γ
Α	Φ	Α	Ι	Ε	Ε	Π	Ο	Λ	Ε	Μ	Ο	Σ	Μ	Φ
Π	Υ	Λ	Η	Γ	Σ	Α	Π	Ο	Ε	Υ	Υ	Ο	Α	Δ
Τ	Ε	Α	Ο	Υ	Α	Φ	Α	Ε	Κ	Ν	Κ	Π	Ν	Δ
Τ	Ε	Ι	Χ	Η	Ι	Ο	Ο	Τ	Ε	Α	Η	Ξ	Ο	Σ
Τ	Ν	Ω	Μ	Θ	Ω	Σ	Ρ	Υ	Γ	Ρ	Γ	Κ	Ι	Ε
Κ	Ε	Σ	Ο	Θ	Ν	Ε	Ι	Ι	Η	Τ	Ν	Ξ	Ε	Ν
Η	Τ	Η	Π	Ε	Ι	Τ	Τ	Ο	Δ	Η	Μ	Η	Ι	Ε
Ρ	Ο	Τ	Ρ	Ο	Κ	Κ	Α	Ε	Η	Η	Ι	Ε	Υ	Θ
Ο	Ι	Υ	Δ	Ι	Α	Ο	Ζ	Σ	Ι	Ρ	Δ	Η	Ο	Ο

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

- Όροι δόμησης
- Μέρη του κτηρίου με βάση τη λειτουργία τους.
- Αρχιτεκτονικά στυλ και κινήματα
- Δομικά υλικά και μέθοδοι κατασκευής

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ

- Ποσότητες υλικών
- Δομή – γεωμετρία, εκτίμηση χωρικών διαστάσεων

ΤΕΧΝΕΣ

- Ζωγραφική, δημιουργίες από πηλό και χαρτί, κολλητική
- Φωτογραφίες
- Εκθέσεις
- Θεατρικές Πράξεις
- Μουσική

ΘΡΗΣΚΕΙΑ

- Λατρευτικοί χώροι
- Θρησκευτικά σύμβολα
- Θρησκευτικά πιστεύω και πρακτικές

ΑΚΟΜΗ ΜΕΡΙΚΕΣ ΙΔΕΕΣ

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

Τεχνολογία που χρησιμοποιήθηκε για τις διάφορες κατασκευές

ΠΟΛΙΤΙΚΗ

- Αυτοκρατορία
- Επεκτατισμός
- Κατάκτηση
- Αποικιοκρατία
- Διαπλοκή οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων
- Δημαρχεία
- Διοίκηση

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

- Μέρη και τοποθεσίες
- Χώρα
- Κουλτούρα
- Περιεχόμενο

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

- Αισθήματα των κατοίκων που ζούσαν στην περιοχή
- Αισθήματα αυτών που έκτισαν τα κτήρια
- Πεποιθήσεις, στάσεις, πιθανές προκαταλήψεις των κατοίκων και των επισκεπτών
- Οικογενειακοί δεσμοί και σχέσεις
- Ασυμμετρίες δύναμης (πλούσιοι – φτωχοί, αφέντης – υπόδουλος, αφεντικό – υπηρέτης, ενήλικος – παιδί
- Πρόκληση

ΙΣΤΟΡΙΑ

- Ιστορία της Τέχνης
- Ιστορία της Αρχιτεκτονικής στην Κύπρο
- Μεσαιωνική Κύπρος
- Ιστορία της μεσαιωνικής διάνοησης
- Θεσμοί και κοινότητες στην Κύπρο στα πλαίσια της Φραγκικής, Ενετικής, Οθωμανικής και Βρετανικής κυριαρχίας

ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ

- άνθρωποι
- εθνοτικές ομάδες
- γλώσσα
- τρόπος ζωής

Ευθύνη για περιεχόμενο: Οι απόψεις οι οποίες περιέχονται στην έκδοση αυτή είναι αυτές των συγγραφέων και δεν εκφράζουν κατ' ανάγκη αυτές των Ηνωμένων Εθνών ή των κρατών μελών τους, του UNDP ή του USAID.

© Όλα τα δικαιώματα παραμένουν με το UNDP-ACT

Επιμέλεια: Κυριάκος Παχουλίδης, Χαρά Μακρυγιάννη
Συγγραφείς του τετραδίου εργασίας Πύλης Πάφου: Χριστίνα Καούλλα, Μάριος Επαμεινώνδας
Συγγραφείς της σειράς "Η Λευκωσία σάς Καλεί": Μάριος Επαμεινώνδας, Χριστίνα Καούλλα, Koral Ozen, Mete Oğuz, Nazife Uccar, Rağip, Ρένα Χόπλαρα, Ζαχαρούλα Μαλά
Σύμβουλοι: Χαρά Μακρυγιάννη, Ahmet Djavit An
Συντονισμός Προγράμματος: Κυριάκος Παχουλίδης
Σχεδιασμός: M.A.D.
Φωτογραφίες: Cinzia Bernardinello, Gianfabrizio Ladini, Ottavia Carli, της ομάδας "Dialogues of Peace in Cyprus"
Εκτύπωση: Kailas Printers & Lithographers Ltd

Για πληροφορίες επικοινωνήστε:

Όμιλος Ιστορικού Διαλόγου και Έρευνας

Γραφείο: Ξενοδοχείο Λήδρα Πάλας, Ελεγχόμενη από τα Ηνωμένα Έθνη Ζώνη, Λευκωσία

Ταχυδρομική Διεύθυνση: Ταχυδρομική Θυρίδα 11663, Λευκωσία 2081, Κύπρος

Ηλεκτρονική Διεύθυνση: hisdialresearch@yahoo.com

Ιστοσελίδα: <http://www.hisdialresearch.org>

Η παρούσα έκδοση κατέστη δυνατή χάρη στη χρηματοδότηση από το Αναπτυξιακό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών (UNDP), Action for Cooperation and Trust (ACT)

